

nr. 4 / august 2010 - 72. årgang

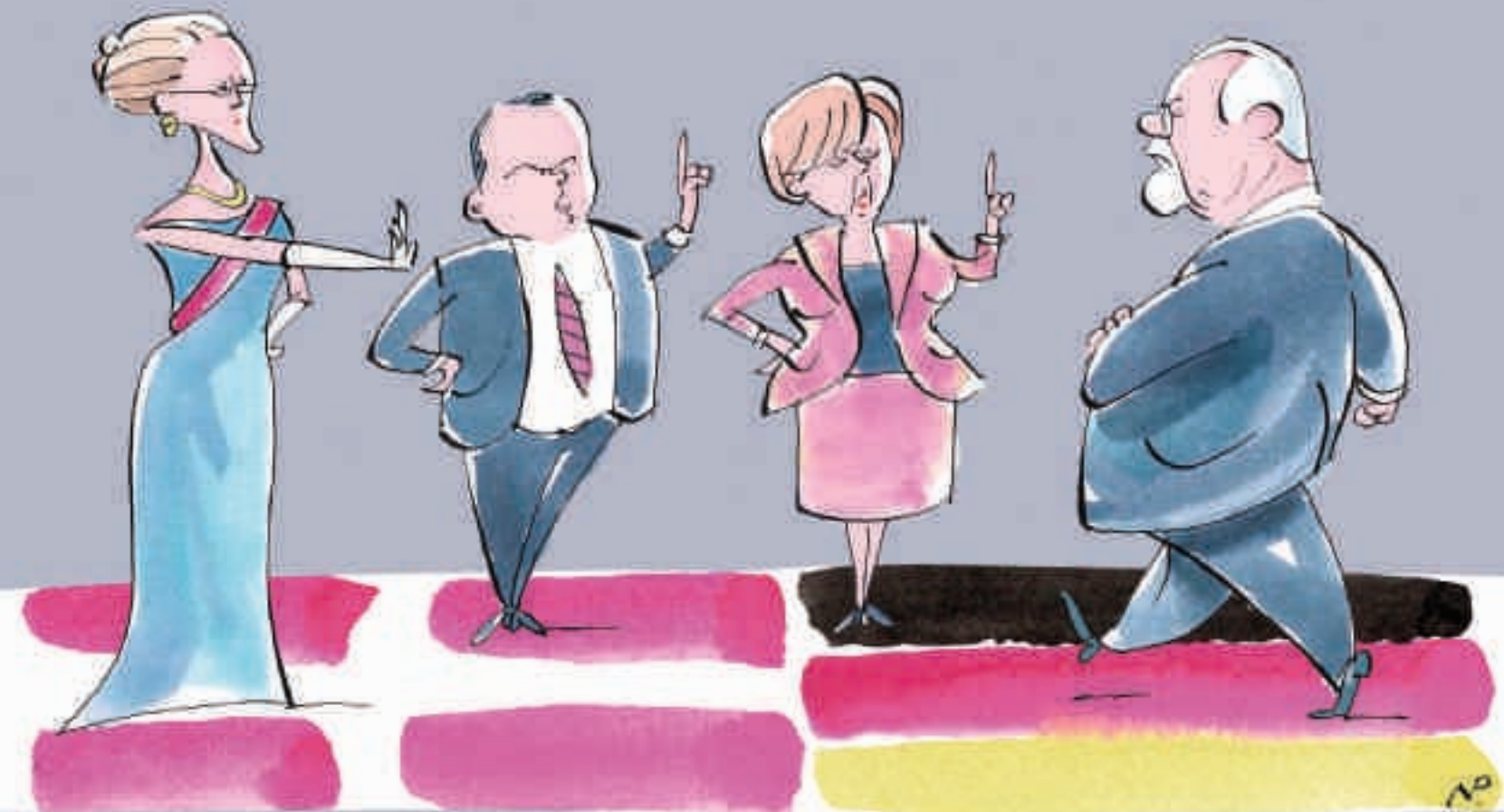
GRÆNSEN

magasin for mindretal, sprog og kultur

KIEL UNDERGRAVER DANSK-TYSK MINDRETALSMODEL

EN KILE MELLEM DANSK-TYSK
FORDRAGELIGHED

GRÆNSELANDET MELLEM
FOLKEOPLYSNING OG DEMOKRATI

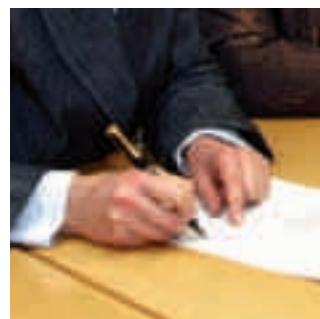

INDHOLD

EN KILE MELLEM DANSK-TYSK FORDRAGELIGHED

De bebudede besparelser på det danske mindretals skoler startede som lokalpolitik i Slesvig-Holsten, men er vokset til en sag, der afgøres mellem statsoverhoveder. GRÆNSEN har fået aktindsigt i et brev fra statsminister Lars Løkke Rasmussen til ministerpræsident Peter Harry Carstensen, der lader forstå, at den danske regering ser besparelserne som et brud på hævdvunde principper i grænselandet, og en sag den danske regering derfor tager op med forbundsregeringen i Berlin.

SIDE 12

GRÆNSELANDET MELLEM FOLKE- OPLYSNING OG DEMOKRATI

I modsætning til, hvad mange tror, er dansk foreningsliv ikke i krise. Forenings-danmark er ikke under afvikling men under forandring og udvikling, skriver professor Ove Korsgaard.

GRÆNSEN har bedt ham tage pulsen på folkeoplysning og foreningsliv anno 2010.

SIDE 18

KIEL UNDERGRAVER DANSK- TYSK MINDRETALSMODEL

Den slesvig-holstenske regering i Kiel med ministerpræsident Peter Harry Carstensen i spidsen har vedtaget ensidige besparelser på det danske mindretal, der vil lukke halvdelen af de danske skoler og true det danske min-

dretalsliv. Besparelserne vil bombe det dansk-tyske forhold tilbage til 1955, siger mindretalseksperten Jørgen Kühl. GRÆNSEN har bedt ham beskrive krisen og dens konsekvenser.

SIDE 4

LÆS OGSÅ

SIDE 14: KVINDEN PÅ DET LILLE HOTEL

SIDE 16: TYSK LÆRER VALGTE DANSK SKOLE

SIDE 24: GRUNDTVIG TIL GRÆNSEN – GRÆNSER FOR GRUNDTVIG

SIDE 28: KORT NYT

SIDE 32: DEBAT

SIDE 33: BØGER

FORSIDEN: Ministerpræsident Peter Harry Carstensen er kommet i miskredit hos Angela Merkel og Lars Løkke Rasmussen. Han ynder at fremhæve sine besøg hos dronning Margrethe, men må nok se i øjnene, at dronningen lægger ham på is.

LEDER

EN SKAMPLET PÅ DET DANSK-TYSKE SAMARBEJDE 2

Af Finn Slumstrup, formand

Bortset fra et tal har lederen samme overskrift som i juninummeret. Ja, som det vil fremgå ved nærmere læsning af bladet, så er Kiel regeringens diskriminerende spareforslag i alle dets aspekter hovedhistorien

i dette nummer af GRÆNSEN. Det kan ikke være anderledes, når vi er kastet ud i en situation, hvor udviklingen i det dansk-tyske grænseland står i fare for at blive rullet 20-30 år tilbage.

På trods af en ganske usædvanlig politisk aktivitet med stribevis af protester hen over sommeren, er det nemlig indtil nu ikke lykkedes at få ministerpræsident Peter Harry Carstensen til at trække det beskæmmende udspil fra 26. maj tilbage. Tværtimod!

Grænseforeningen har som nævnt i forrige nummer været aktiv i protestkoret lige fra bestyrelsens indsigelse til Kiel-regeringen allerede 29. maj. Den 10. juni skrev jeg til statsminister Lars Løkke Rasmussen om sagen. Den 2. juli svarede han tilbage, at "jeg kan forsikre dig og Grænseforeningen om, at den danske regering følger denne sag med stor opmærksomhed".

Lars Løkke erklærede sig enig i, at bruddet med ligestillingen er det principielle spørgsmål i sagen, og redegjorde for sine henvendelser til både forbundskansler Merkel og ministerpræsident Carstensen. Statsministeren knyttede et vist håb til, at man "som et bidrag til den videre proces" var blevet enige om "at nedsætte en hurtigtarbejdende dansk-sydslesvigsk embedsmandsgruppe vedrørende ligestillingsproblematikken".

Derfor var det ekstra chokerende, at Kiel regering den 26. juli fremsatte et forslag til ændring af skoleloven. Fristen for indsigelser er sat til 3. september. I det fremsatte forslag fjernes ligestillingsprincippet igen.

På denne ynkelige måde indrømmer Kiel regering, at det er rigtigt, når mindretallet og dets venner og politiske allierede hævder, at spareforslaget er i direkte konflikt med skolelo-

ven. Jamen, så laver man da bare loven om, så den kommer til at passe til spareforslaget!

Keine Hexerei, nur Behändigkeit.

Det er ganske utroligt, at en ministerpræsident, der sidder med et juridisk omdiskuteret flertal på siger og skriver ét mandat, på denne måde har malet sig selv op i et hjørne, så han for eftertiden først og fremmest vil blive husket som regeringschefen, der satte en skamplet på det dansk-tyske samarbejde.

At Kiel-regeringens spareforslag konflikter med skoleloven, kan man kravle uden om ved at ændre loven.

Men et så diskriminerende forslag er utvivlsomt også i konflikt med internationale konventioner, som Forbundsrepublikken Tyskland har tiltrådt. Eksempelvis Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal fra 1995. Grænseforeningen har derfor skrevet til Europarådets generalsekretær, Thorbjørn Jagland, for at henlede

•• Peter Harry Carstensen vil først og fremmest vil blive husket som regeringschefen, der satte en skamplet på det dansk-tyske samarbejde ••

hans opmærksomhed på sagen og anmodet ham om at gøre sin indflydelse gældende over for regeringen i Berlin. Vi har endvidere skrevet til OSCE – Organisationen for sikkerhed og samarbejde i Europa – hvis Højkommissær for europæiske Mindretal, Knut Vollebæk, er blevet gjort opmærksom på, at vi står i fare for at opleve et sammenbrud i den hidtidige praksis, hvor forholdene i det dansk-tyske grænseland har været af en sådan karakter, at de i utallige sammenhænge er blevet fremhævet som inspiration for andre.

De dage vil være forbi, hvis Kiel-regeringens forslag bliver til lov.

Demonstrationerne den 26. juni havde 15.000 deltagere – den største folkelige manifestation, det danske mindretal nogen sinde har foretaget.

KIEL UNDERGRAVER DANSK-TYSK MINDRETALSMODEL

Den slesvig-holstenske regering i Kiel med ministerpræsident Peter Harry Carstensen i spidsen har vedtaget ensidige besparelser på det danske mindretal, der vil lukke halvdelen af de danske skoler og true det danske mindretalsliv. Besparelserne vil bombe det dansk-tyske forhold tilbage til 1955, siger mindretalseksperten Jørgen Kühl. GRÆNSEN har bedt ham beskrive krisen og dens konsekvenser

Af Jørgen Kühl

Onsdag den 26. maj 2010 skete der noget aldeles uventet på det mindretalspolitiske område: Den slesvig-holstenske konservativ-liberale delstatsregering under ministerpræsident Peter Harry Carstensen vedtog et budgetkonsolideringskoncept, som bl.a. rammer det danske mindretal hårdt. Tilskuddet til de danske mindretalsskoler reduceres fra de nuværende 100 % af gennemsnitsudgifterne til elever i offentlige skoler til fremdeles 85 %. Dette betyder konkret et fald på 4,7 millioner euro

Lukkes lidt under halvdelen af de danske skoler, vil børnene skulle overføres til andre danske skoler. En sådan centralisering vil betyde, at besparelseeffekten vil være mindre, da der skal tilvejebringes lokaler og undervisere til at huse eleverne. Derfor er en evt. lukning af 22 skoler reelt ikke tilstrækkeligt. Flere skoler og børnehaver vil derfor skulle lukke for at få driftsøkonomien til at hænge sammen. Det er tænkeligt, at en del forældre vil vælge at placere deres børn i offentlige skoler i stedet.

Lukker disse institutioner, vil også det kulturelle og kirkelige liv komme til at lide alvorlig skade. Derfor truer nedskæringerne store dele af det danske mindretalsliv i Sydslesvig. På sin vis er der tale om en af de

alvorligste trusler siden grænsedragningen i 1920 – samt det værste tillidsbrud og den største krise siden 1955. På intet tidspunkt siden Anden Verdenskrigs afslutning har det danske mindretal været i en situation, hvor så massive amputationer af dets institutioner har været aktuel. Der er i flere henseender tale om en eksistentiel krise i Sydslesvig.

“VI ER OGSÅ 100 % VÆRD”

Nedskæringerne afstedkom omgående omfattende protestaktiviteter. Årsmøder-

ne den sidste weekend i maj fik suppleret sit motto “glæden ved Sydslesvig” med budskabet om ligestilling på 100 % og et nej til diskriminering. Stort set samtlige talere og deltagende politikere fra Danmark tog i deres indlæg afsæt i den aktuelle situation og tog klart afstand fra spareplanerne. En Facebook-side “Bevar de danske skoler i Sydslesvig” nåede hurtigt op på over 5.600 venner, mens flere end 6.250 frem til 1. august tilsluttede sig en protestliste på hjemmesiden www.100prozent.dk. Også en række tyske kommunalpolitikere og borgmestre, som deltog i årsmøderne, lagde afstand til planerne. Der kunne ikke herske tvivl om, at det danske mindretal ikke var til sinds stiltiende at acceptere spareplanerne.

Mindretallet blev bakket op af politikere på alle niveauer i Danmark. I begyndelsen af juni talte formanden for Region Syddanmark, Carl Holst, det danske mindretals sag på et møde med Carstensen i Kiel. Han fastslog, at besparelserne er en forskelsbehandling, der ødelægger mange års god mindretalspolitik. Imidlertid

● ● den tyske ambassade i København har advaret regeringen i Berlin om faren for tysk fjendtlighed i Danmark ● ●

fra 31,7 millioner i 2010 til 27 millioner i 2012. Da ingen andre skoler skal udsættes for tilsvarende besparelser, er der tale om en ensidig og asymmetrisk reduktion af tilskuddet til de danske skoler.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig meddelte, at de påtænkte besparelser vil betyde, at 22 af de p.t. 47 danske skoler mellem grænsen og Ejderen vil skulle lukkes og godt 80 lærere afskediges. Følgevirkningerne vil imidlertid være langt større, da nedskæringer på 15 % reelt vil betyde, at mindst 850 elever vil skulle spares væk.

måtte han efterfølgende konstatere, at de to ledere var enige om ikke at være enige.

UFRIVILLIG ASSIMILATION

Den 12. juni protesterede mindretallet på den såkaldte "Slesvig-Holsten-Dag" i Rendsborg. Her fik enkelte sydslesvigere mulighed for at udveksle synspunkter med ministerpræsident Carstensen. Han blev efterfølgende i Flensborg Avis citeret for udsagnet: "Hvis I ønsker de 100 %, kan I bare sende jeres børn i de tyske skoler".

Dermed faldt det næste tabu på det mindretalspolitiske område: Der var ikke længere "blot" tale om tilsluttet diskriminering af de danske elever, men samtidig en umisforståelig opfordring til ufrivillig assimilation, såfremt mindretallet måtte ønske ligebehandling. Begge ting er i strid med gældende mindretalslovgivning.

Den 16. juni fremsatte Carstensen en re-

steder i Sydslesvig: Vesterland, Læk, Husum, Sønder Brarup, Egernfærde, Flensborg og Slesvig. I alt deltog 14-15.000 personer. Det svarer til, at knap hvert tredje medlem af det danske mindretal gik på gaden for aktivt at udtrykke protest imod det, der utvetydigt opfattes som diskrimination. Alle vegne skete det ud fra det overordnede slogan "Jeg er også 100 % værd!" hhv. "Vore børn er også 100 % værd!". Overalt i Sydslesvig satte bilister mærkater og protestslogans på deres biler.

Demonstrationerne den 26. juni var den største folkelige manifestation, som det danske mindretal nogen sinde har foretaget. Det var en historisk begivenhed, der klart viste dimensionerne i besparelserne. Aldrig tidligere er så mange medlemmer af og sympatisører med mindretallet gået i demonstrationsoptog. Det samlede antal var tre gange højere end ved den hidtil største demonstration, som blev afholdt foran landdagen i Kiel den 10. december

1997. Dengang lykkedes det at få mildnet besparelsesforslaget.

Budskabet var ikke blot et krav om fortsat ligestilling, men desuden bekymring for, at det fredelige, i mange henseender eksemplariske samliv mellem dansk og tysk, mindretal og flertal i grænselandet ville kunne lide overlast. Mindretallet udtrykte bekymring for, at mindretalsmodellen, som ikke mindst Slesvig-Holsten i 20 år har været med til at fremhæve som rollemodel til inspiration andetsteds, skulle krakelere.

På lokalt plan formåede mindretalspartiet SSW's medlemmer at afstedkomme vedtagelse af protestresolutioner vendt imod regeringen i Kiel – flere steder

● ● Er formålet vitterligt at diskriminere og som bivirkning at assimilere mindretallet? ● ●

endog med CDU-kommunalbestyrelsesmedlemmers klare opbakning. Dette kunne tyde på, at Carstensen ikke har den fornødne opbakning blandt sine egne lokale partiafdelinger. Dette skyldes til dels også det forhold, at der faktisk er en del medlemmer af CDU og FDP, hvis børn eller børnebørn umiddelbart vil blive ramt, da de går i danske skoler.

DEN DANSKE REGERING BLANDER SIG

Bekymringen over situationen i Slesvig-Holsten deles i Danmark, hvor politikere fra alle partier har opfordret til at fastholde ligestillingen. Udenrigsminister Lene Espersen tog allerede den 1. juni spørgsmålet op på et møde med sin tyske kollega Guido Westerwelle, der lovede at gå videre med sagen. Det skete ved, at lederen af den europapolitiske afdeling tog kontakt til lederen af statskancelliet i Kiel. Siden er spørgsmålet blevet rejst af statsminister Lars Løkke Rasmussen over for forbundskansler Angela Merkel.

Den 30. juni blev det kendt, at statsministeren og den slesvig-holstenske ministerpræsident i en telefonisk samtale dagen forinden var blevet enige om at nedsætte en dansk-tysk embedsmandsgruppe til at analysere spørgsmålet.

Få dage senere skrev statsminister Rasmussen til det Sydslesvigske Samråd, at fastholdelsen af "ligestillingen mellem mindretallets skoler og de offentlige tyske skoler er efter min mening vigtig. Det er det principielle spørgsmål i sagen.

● ● diskrimination af mindretallet er i strid med den slesvig-holstenske skolelov og København-Bonn Erklæringerne ● ●

(Kim Andersen, formand for Sydslesvigudvalget)

geringserklæring i landdagen, hvori han bekræftede og fastholdt besparelserne og fremhævede, at mindretallenes betydning ikke bestrides, men rækker ud over finansielle overvejelser – og at de udelukkende skyldes budgetsituationen.

STØRSTE DEMONSTRATION I MINDRETALLETS HISTORIE

Præcist en måned efter offentliggørelsen af spareplanerne gennemførte mindretallet store demonstrationer syv forskellige

Ministerpræsident Peter Harry Carstensen må med sin behandling af det danske mindretal se i øjnene, at han næppe fremover kan være på venskabelig fod med dronning Margrethe.

Regeringen har således med bekymring bemærket, at den foreslåede reduktion af elevtilskuddet på 15 % kun rammer det danske mindretals skoler, og at mindretallets skoler efterfølgende igen bliver berørt af faldende udgifter i det offentlige skolevæsen. Hermed bliver det danske mindretal dobbelt ramt.”

Socialdemokratiske politikere rejste den 7. juli i den tyske pendant til paragraf 20-spørgsmål problemet i den tyske forbunds dag. Her kunne statssekretæren (viceminister) i det tyske udenrigsministerium Cornelia Pieper imidlertid ikke

der reelt er tale om en tungtvejende belastning af det dansk-tyske forhold. De tyske politikeres udtalelser viste en begyndende opblødning, kombineret med usikkerhed og forundring over de manifesterede danske reaktioner. CDU's mindretalspolitiske ordfører, det flensborgske landdagsmedlem Susanne Herold, udtalte således den 9. juli, at tiden er inde til at føre en dialog.

Ikke desto mindre fastholdt delstatsregeringen de asymmetriske besparelser, da den fremlagde sit finanslovsudkast i landdagen den 13. juli. Dette fik formanden for Sydslesvigudvalget, Kim Andersen, til at

fastslå, at besparelserne er såvel åbenlys diskrimination af mindretallet som i strid med den slesvig-holstenske skolelov og København-Bonn Erklæringerne. Få dage senere udtalte en talsmand for delstatsregeringen, at denne ikke agter at diskriminere mindretallet, og at dette ville fremgå af

forhandlingerne om finansloven. Ved samme lejlighed blev det kendt, at de stærke reaktioner i mindretallet og Danmark var kommet bag på Carstensen.

Alligevel valgte hans regering som næste skridt den 26. juli at udsende en ny skolelov i høring, hvori nedskæringen i tilskuddet til 85 % indgår. Flensborg Avis fastslog derpå i en lederartikel, at diskriminering åbenbart i sig selv er et politisk mål for delstatsregeringen.

EUROPARÅDET INDDRAGES

Parallelt med alle disse aktiviteter har det danske mindretal taget kontakt til Europarådets ekspertkomiteer vedr. den såkaldte Sprogpagt (den Europæiske Pagt om regionale sprog eller mindretalsprog fra 1992) og Rammekonventionen (Rammekonventionen om beskyttelse af

nationale mindretal fra 1995), som begge er blevet ratificeret af Tyskland, og som dermed skaber en juridisk forpligtende standard for mindretallets rettigheder.

Mindretallet har desuden gjort opmærksom på, at de ensidige besparelser, som udelukkende rammer de danske mindretalselever, men ikke tilsvarende elever i offentlige skoler eller for den sags skyld private tyske skoler, formentlig er i strid med en lang række andre forpligtelser, som Tyskland har påtaget sig.

BRUD PÅ INTERNATIONALE KONVENTIONER

Ud over Europarådets mindretalsbeskyttelsesinstrumenter gælder det bl.a. den tyske grundlov, som forbyder diskrimination, den Europæiske Menneskerettighedskonvention fra 1950, der igen indgår som eksplicit referencegrundlag for København-Bonn Erklæringerne af 29. marts 1955. I disse erklæringer, der udgør grundstammen i den dansk-tyske mindretalsmodel, fremhæves det flere steder, at der ikke må gøres forskel på mindretal og flertal.

Desuden er det relevant at undersøge, om en diskriminering på tilskudsområdet vil være i overensstemmelse med de forpligtelser, Tyskland har påtaget sig med tilslutningen til de Forenede Nationers Konvention om Afskaffelse af alle Former for Racediskrimination fra 1965. Endelig er beslutningen formentlig i strid med EU's Lissabon-Traktat, der trådte i kraft den 1. december 2009, og som bl.a. omfatter umisforståelige udsagn og forpligtelser med hensyn til mindretals rettigheder og ikke-diskriminering.

Det væsentlige ved alle disse nationale og folkeretlige forpligtelser er, at de ikke er abstrakte, men har konkret betydning. Det er faktisk muligt at anlægge sag i henhold til disse aftaler – og mindretallet vil formentlig gøre det, såfremt forslaget vedtages af det snævre CDU-FDP-flertal på blot ét mandat i landdagen ved den endelige finanslovsbehandling i slutningen af 2010. Tilbage i 1952 fik mindretallet medhold i en sag ved forbundsforfatningsdomstolen om en diskriminerende

● ● Fremover vil Kiel-regeringens adfærd i internationale sammenhæng kunne anføres som eksempel på, hvordan mindretalspolitik ikke bør føres ● ●

se, at der var tale om diskriminering. Hun gav dog udtryk for en vis forståelse for mindretallets protester og opfordrede til, at debatten skulle føres i landdagen i Kiel. Samtidig lovede hun lidt sibyllinsk, at forbundsregeringen i samtaler med den slesvig-holstenske regering ville gøre alt for at forhindre yderligere besparelser på uddannelsesområdet.

Den 9. juli skrev den store tyske avis "Hamburger Abendblatt", at den tyske ambassade i København havde advaret regeringen i Berlin om faren for tysk fjendtlighed i Danmark begrundet i de aktuelle spareplaner.

KIEL STÅR FAST

En overgang syntes det, som om det langsomt var ved at gå op for den slesvig-holstenske og forbundstyske regering, at

valglov. Der findes således et historisk forbillede for at prøve mindretalspolitiske fejlgreb ved en domstol.

TYSK UENIGHED

Carstensen-regeringens udspil har hurtigt fået en grænseoverskridende, europæisk og international dimension, som hans kabinet næppe havde forestillet sig. Mindretallet hævder aktivt og selvbevidst sine rettigheder og agter ikke at affinde sig med spareplanerne. Heri støttes det af bl.a. det tyske socialdemokrati og det grønne parti. Den store tyske fagforening ver.di, organisationer og en række kommuner har ligeledes taget afstand fra spareplanerne. Der er således ikke tale om en generel dansk-tysk konflikt, men om en

mindretalspolitisk forståelse og indsigt har betydet, at der er skabt en alvorlig situation og mistillid i forholdet mellem mindretal og regeringen i Kiel. Faktisk er der tale om den største krise siden København-Bonn Erklæringerne blev aftalt for 55 år siden. Mindretalsmodellen undergraves. Det vil derfor blive særdeles vanskeligt for Carstensen inden for overskuelig tid at genskabe en situation med gensidig respekt og tillid på det mindretalspolitiske område, såfremt han måtte ønske det.

CARSTENSENS SKJULTE MOTIVER

I den aktuelle situation er det vanskeligt at gisne om, hvilke motiver der ligger til grund for udspillet:

Er formålet vitterligt at diskriminere og som bivirkning at assimilere mindretallet? Er ønsket reelt at trykke mindretallet? Er der tale om et plat "tak for sidst" i forholdet til det politiske spil efter delstatsvalget i 2005?

Spilles der højt spil i håb om, at Danmark eller forbundsregeringen vil kompensere økonomisk (dette er faktisk sket med hensyn til en redning af

universitetet i Lübeck, hvor Berlin tilbød en studehandel)? Tror Kiel mon på egne udsagn om, at der ikke er tale om diskriminering, og at det dansk-tyske forhold ikke vil lide skade?

Har delstatsregeringen og Carstensen intet begreb om, hvorledes mindretalsmodellen fungerer? Har han virkelig troet, at besparelserne ikke ville afstedkomme nogen reaktion? Har han lyttet til kabinettets arbejdsgruppe uden at skænke følgevirkningerne nogen tanke? Er det politisk stædighed, som forhindrer

en smidig løsning og et tilbagetog, hvor Carstensen ikke taber ansigt?

Hvorfor sætte det gode, endog forbillige dansk-tyske forhold på spil for at spare en marginal sum set i det samlede billede? Hvilke rationelle politiske motiver ligger til grund for at undergrave en mindretalsmodel og succeshistorie, som netop har givet Slesvig-Holsten international prestige og et positivt omdømme?

Skyldes den aktuelle politik mon ganske enkelt manglende mindretalspolitisk kompetence og uvidenhed?

Dette ville være fatalt for ministerpræsidenten personligt, eftersom han har gjort mindretalspolitik til sin egen sag – en "chefsag", der bl.a. kommer til udtryk ved, at han siden 2005 har tilknyttet en mindretalskommitteret, der er lønnet ansat i statskancelliet i Kiel.

SKÅLTALERNES TID FORBI

Selv om der i den kommende tid måtte ske en politisk opblødning, har Carstensens kluntede håndtering af situationen og ikke mindst hans heftige, uovervejede (og hidtil ikke dementerede eller (bort-) forklarede) reaktion over for medlemmer af mindretallet med opfordring til at sætte deres børn i tysk skole afstedkommet et dybtgående tillidsbrud.

På dansk side vil Kiels skåltaler næppe fremover blive taget alvorlige. Mindretallet vil ikke længere tro på patetiske udsagn om merværdi. Forældrene og børn vil fortsat føle sig krænkede af, at de ikke længere skulle være 100 % værd. Denne oplevelse af diskriminering kan historisk jævnføres med mindretalsmedlemmers oplevelser i tiden frem til etableringen af mindretalsordningerne i 1955.

DET DANSK-TYSKE MØNSTEREKSEMPEL SKUDT I GRUS

Den dansk-tyske mindretalsmodel vil herefter kun vanskeligt kunne anbefales som eksempel på "best practise" til efterfølgelse. Fremover vil Kiel-regeringens adfærd tværtom i internationale sammenhæng kunne anføres som eksem-

●● i økonomisk vanskelige tider er det af afgørende betydning for et åbent, demokratisk samfund, at respekten for de fundamentale borgerrettigheder og principper i mindretalspolitikken samt accepten af ligeværd opretholdes ●●

konflikt mellem CDU-FDP-delstatsregeringen i Kiel og mindretallet.

DANSK-TYSK FORHOLD BOMBET TILBAGE TIL 1955

Alt imens borgerlige tyske politikere gang på gang næsten febrilsk har fastslået, at det gode dansk-tyske forhold og mindretalspolitikken ikke ville lide overlast, viser den faktiske udvikling dog det modsatte: Den dansk-tyske mindretalsmodel undergraves reelt af Kiel-regeringens planer og hensigter.

Carstensen-kabinettets mangel på

pel på, hvordan mindretalspolitik ikke bør føres. Som skræmmeeksempel på, hvordan en velfungerende mekanisme byggende på gensidig tillid og dialog med få aktioner kan sættes over styr og skabe spændinger i forholdet mellem mindretal og flertal. Dermed bliver der tale om en anden type lærestykke i mindretalspolitik. Peter Harry Carstensen har således allerede nu sikret sig en udsat plads i grænselandets historie.

Det overordnede dansk-tyske mindretalspolitiske forhold vil uundgåeligt blive belastet og vanskeliggjort, eftersom begge landes regeringer og statsoverhoveder lige siden 1955 netop gang på gang har fremhævet det gode forhold i grænselandet som væsentligt bindeled mellem de to lande. Sådanne udtalelser ville fremover ikke have hold i virkeligheden, når det gælder Kiels faktiske politiske adfærd.

TIL SKADE FOR HELE TYSKLAND

Slesvig-Holstens og hele Tysklands internationale omdømme vil kunne lide overlast. Der vil kunne rejses begrundet tvivl om overholdelsen af internationale mindretalspolitiske forpligtelser. Det er følgelig et spørgsmål om status og prestige set i et større perspektiv. Der vil på sigt kunne foretages sammenligninger med stater i Europa, som hverken Slesvig-Holsten eller Tyskland kan have nogen interesse i at blive slået i hartkorn med.

Andre lande vil endog kunne se sig fristet til at foretage lignende indgreb over for deres mindretal, eftersom Tyskland i de seneste tyve år gang på gang har fremvist det dansk-tyske eksempel. Fremover vil der kunne blive tale om en negativ mindretalsmodel, som andre stater vil kunne lade sig inspirere af. Dette vil også kunne ramme tyske mindretal. I Polen ydes der fx ifølge landets rapport til Europarådet fra 2007 hele 120 % i tilskud til mindretalselever i større skoler (dvs. med flere end 84 elever i grundskoler og 42 i videregående skoler) og hele 150 % pr. elev på små skoler. I skoleåret 2005-06 gjaldt dette for 36.462

tyske elever på 406 skoler. Her kan man lade sig inspirere af Kiel.

FRA "FOR HINANDEN" TIL "MOD HINANDEN"

Carstensen er i fare for at sætte mange årtiers fremskridt, reel symbiose og særdeles positive følgevirkninger til gavn for alle parter overstyr. Udviklingen fra 1950'ernes ud- og afgrænsning af mindretallet og frem til 2000'ernes medborgerskab synes at være vendt. Forestillingen om en udvikling fra et "mod hinanden" til et "for hinanden" har lidt et grundskud med fremlæggelsen af spareplanerne og de efterfølgende rigide forsøg på at retfærdiggøre dem.

Selve tilskuddets størrelse vil blive skruet tilbage til situationen for 30 år siden. Anerkendelsen af de danske skoler som mindretallets offentlige skoler vil blive forkastet. Adskillige fundamentale principper i mindretalsmodellen er under angreb: Principperne om ligestilling, ikke-diskriminering, ikke-assimilation og dialog er blevet brudt. Tilsvarende undergraves princippet om funktionelt kulturelt selvstyre også på uddannelsesområdet.

EN SAG I INGENS INTERESSE

Ingen af delene kan være i nogens interesse – ej heller i den nuværende delstatsregerings. Det gode samliv, den fredelige sameksistens, den vidtgående og omfattende integration af mindretallet, den mindretalspolitiske konsensus, respekten for særpræg, uddannelsesmæssig autonomi og anerkendelsen af ligeværd er af grundlæggende betydning for, at det dansk-tyske grænseland har kunnet beskrives som en model til inspiration.

Selv eller rettere sagt netop i økonomisk vanskelige tider – der verdenshistorisk set hyppigt er blevet brugt som påskud til stereotypisering, udgrænsning og diskrimination af mindretalsgrupper – er det af afgørende betydning for et åbent, demokratisk samfund, at respekten for de fundamentale borgerrettigheder og principper i mindretalspolitikken samt accepten af ligeværd opretholdes.

BEHANDLING AF MINDRETAL DEMOKRATIETS LAKMUSTEST

Behandlingen af mindretal tjener som lakmustrøbe for ethvert civiliseret og oplyst samfund. Alternativet er en langvarig konflikt med tungtvejende spændinger og mulige retssager på såvel nationalt som internationalt plan, hvilket på sigt næppe vil gavne nogen af parterne.

Den eneste udvej er på nuværende tidspunkt, at de ensidige og asymmetriske besparelser forkastes. At Carstensen-regeringen erkender det mindretalspolitiske uholdbare i situationen. At der sættes handling bag ordene om mindretallenes betydning. At Kiel og Berlin ved konkret handling viser, at mindretalsmodellen ikke er under afvikling. At Berlin ligesom i 1954 bliver sig sit mindretalspolitiske ansvar bevidst og aktivt i lighed med situationen dengang påvirker Kiel til at erkende den fejlagtige kurs. At den påbegyndte negative spiral i det dansk-tyske forhold omgående vendes – og mange års positiv spiralvirkning genskabes og videreføres. I så fald vil den aktuelle situation set i det lange perspektiv endog kunne medvirke til at styrke og bekræfte eftertrykkeligheden i den dansk-tyske mindretalsmodel.

MINISTERPRÆSIDENT VED HISTORISK SKILLEVEJ

Ministerpræsident Peter Harry Carstensen står ved en historisk skillevej: Han må nødvendigvis i de kommende måneder skulle tage stilling til, om mindretalsmodellen skal videreudvikles eller afvikles. Om bogstav og ånd i København-Bonn Erklæringer og de mindretalspolitiske intentioner fortsat skal være gyldige. Om der fremover skal være tale om en positiv eller en negativ mindretalsmodel.

Jørgen Kühl er Ph.D. i historie, mindretalsforsker og rektor for A. P. Møller Skolen i Slesvig. Han har analyseret den dansk-tyske mindretalsmodel i en lang række publikationer på dansk, tysk og engelsk.

KIEL STIKKER EN KILE MELLEM

De bebudede besparelser på de danske mindretalsskoler startede som lokalpolitik i Slesvig-Holsten, men er vokset til en sag, der afgøres mellem statsoverhoveder.

GRÆNSEN har fået aktindsigt i et brev fra statsminister Lars Løkke Rasmussen til ministerpræsident Peter Harry Carstensen, der lader forstå, at den danske regering ser besparelserne som et brud på hævdvunde principper i grænselandet, og en sag, den danske regering derfor tager op med forbundsregeringen i Berlin.

Af Erik Lindsø

Den slesvig-holstenske ministerpræsident Peter Harry Carstensen må have anet, at han var i færd med at ridse i lakken i det dansk-tyske forhold.

Samme dag som den slesvig-holstenske delstatsregering i Kiel den 26. maj vedtager et besparelsesforslag, der ensidigt reducerer tilskuddet til de danske skoler med 15 %, skriver han et afværgende brev til statsminister Lars Løkke Rasmussen, hvor han forklarer og beklager. Brevet slutter med ordene: "Jeg vil være taknemlig, hvis jeg i denne svære tid kan regne med Deres opbakning og forståelse".

Knap tre måneder efter at brevet blev afsendt, kan man konstatere, at det er alt andet end dansk opbakning og forståelse, som ministerpræsidenten har fået.

EN BERLIN-KØBENHAVN-ERKLÆRING?

Med brevet til Lars Løkke Rasmussen placerer Peter Harry Carstensen fra første færd – og givet helt utilsigtet – sagen på statsministerniveau. Kilder i statsministeriet oplyser til GRÆNSEN, at man i regeringen så på brevet og konsekvenserne for mindretallet med stor alvor.

Forbundsregeringen i Berlin kan ifølge tysk lovgivning ikke blande sig i skole- og kulturpolitik i de enkelte delstater. Alligevel beslutter man på et møde i den danske regerings koordinationsudvalg

at forsøge at få regeringen i Berlin til at lægge pres på Peter Harry Carstensen og delstatsregeringen i Kiel. Man betragter besparelserne som et brud på de dansk-tyske aftaler om mindretalsbeskyttelse i København-Bonn erklæringerne fra 1955. I hvert fald er det, hvad formand for Sydslesvigudvalget og retspolitisk ordfører for Venstre Kim Andersen giver udtryk for. Det stod også hurtigt klart, at Peter Harry Carstensen var stejl og afviste enhver forhandling. Regionsrådsformand Carl Holst fra Region Syddanmark kunne således berette efter et møde med Carstensen om sagen, at det eneste, de kunne blive enige om, var, at de var uenige.

Den 1. juni rejser udenrigsminister Lene Espersen sagen over for sin tyske kollega Guido Westerwelle på et møde i Berlin. Lene Espersen understreger, at situationen for det danske mindretal ligger regeringen stærkt på sinde, og at man fra dansk side finder det uheldigt, hvis de tyske delstater kan gå imod, hvad forbundsrepublikken har underskrevet i internationale traktater vedr. mindretal. Den tyske udenrigsminister lovede at tage kontakt til regeringen i Slesvig-Holsten.

Kort efter rejser statsminister Lars Løkke Rasmussen sagen over for den tyske kansler, Angela Merkel, i en såkaldt 'personlig samtale'. Noget tyder på, at de

to statsoverhoveder indgik en hemmelig Berlin-København-erklæring om, at der findes en udvej, så de bebudede besparelser fjernes.

I juni måned er der protester og demonstrationer mod besparelserne i et omfang, som ministerpræsident Carstensen næppe havde forestillet sig. Det kulminerer med det danske mindretals store protestoptog den 26. juni – den største samlede manifestation i mindretallets historie. Kort efter – den 29. juni – ringer statsminister Lars Løkke Rasmussen til Peter Harry Carstensen, og det lykkes den danske statsminister at komme igennem med et forslag om at nedsætte en dansk-tysk embedsmandsgruppe, der skal belyse tilskudsproblematikken omkring de danske skoler i Sydslesvig og de tyske skoler i Nordslesvig.

LARS LØKKE RASMUSSEN: ET BRUD PÅ PRINCIPPER OM LIGESTILLING

Få dage efter telefonsamtalen – den 2. juli – følger Lars Løkke Rasmussen op med et brev til Peter Harry Carstensen. GRÆNSEN har fået aktindsigt. Brevet er opsigtsvækkende ved, at statsministeren slår fast, at de bebudede besparelser anses som en så alvorlig trussel mod mindretallet, at han har set sig nødsaget til at tage sagen op med sin tyske kollega. Lars Løkke Rasmussen mere end antyder, at besparelserne er i strid med Bonn-København-erklæringerne fra 1955 og derfor truer "den dynamiske udvikling inden for mindretalspolitikken på begge sider af grænsen", som er "grundlaget for den dansk-tyske mindretalsmodel, der er til gavn for mindretal og flertal på begge sider af grænsen". Lars Løkke Rasmussen slutter med "håbet om, at der findes andre løsninger, som ikke fører til et brud med princippet om ligestilling mellem danske og tyske skoler".

DANSK-TYSK FORDRAGELIGHED

Den 24. november 2004 underskriver delstatsregeringen i Kiel et kommuniké sammen med det danske mindretal, der sikrer ligestilling mellem danske og tyske skoler. Med besparelserne sættes aftalen uden forhandling ud af kraft.

På billedet underskrives kommunikéet af repræsentant for det slesvig-holstenske undervisningsministerium, Franziska Pabst, (tv) og den slesvig-holstenske regerings mindretalskommitterede, Renate Schnack, (yderst th) sammen dansk skoleforenings formand Lone Schuldt og direktør, Anders Molt Ibsen.

Det skal bemærkes, at den danske statsminister utvetydigt siger, at Peter Harry Carstensen og regeringen i Kiel bryder med den ligestilling, der et langt stykke af vejen har skabt fred og fordragelighed i grænselandet.

HURTIGARBEJDEDE UDVALG MED MEGET STORT H

Det dansk-tyske embedsmandsudvalg er forankret i det danske undervisningsministerium. GRÆNSEN har kort før deadline den 10. august talt med konstitueret kontorchef i budgetkontoret Lotte Groth Andersen, der kan oplyse, at der endnu ikke er skrevet kommissorium, udpe-

get medlemmer eller formand, men at "intentionen er, at der skal være konklusioner klar, der kan spilles ind i debatten op til de endelige budgetvedtagelser i Kiel til efteråret". Hun medgiver, at det kræver et hurtigarbejdende udvalg med meget stort H.

OVERTRÆDELSE AF INTERNATIONAL KONVENTION

De bebudede besparelser er efter Grænseforeningens vurdering en klar overtrædelse af Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal. Det har fået Grænseforeningen til at sende et brev til Europarådets generalse-

kretær Thorbjørn Jagland, hvor Grænseforeningen anmoder ham om "med hele din indflydelse at forsøge at bevidstgøre regeringen i Berlin om dens mindretalspolitiske ansvar set i forhold til de forpligtelser, forbundsrepublikken har indgået i forhold til Europarådet".

Grænseforeningen skriver endvidere: "Det vil være et meget alvorligt tilbageslag for udviklingen af en progressiv europæisk mindretalspolitik, hvis spareforslaget gennemføres, fordi mindretalsløsningerne i det dansk-tyske grænseland så ikke længere vil være et eksempel til efterfølgelse".

SAGEN LANDER

Ved redaktionens afslutning 10. august vides endnu intet om, hvordan den pludseligt opståede dansk-tyske knude løses. Men gordisk er den ikke. Folk tæt på mindretallet træder varsomt og udtaler sig helst ikke – som et tegn på, at der arbejdes bag kulisserne.

Grænseforeningens generalsekretær Knud-Erik Therkelsen mener, at den nuværende regeringskoalition i Kiel med spareforslaget har demonstreret både manglende viden og manglende evne til at forvalte et så følsomt politikområde, som mindretalspolitik er.

"Det er et held for det danske mindretal, at Peter Harry Carstensen selv skrev til den danske statsminister og dermed bragte sagen på statslederniveau, hvor man må forvente større respekt for indgåede aftaler end den, man åbenbart møder i Kiel. Peter Harry Carstensen skal nu finde en kattelem, han kan krybe igenem uden at få for store politiske skrammer. Jeg tror, det sker ved at forbundsregeringen helt eller delvis kompenserer for de 4,7 mio. euro, der tænkes sparet på mindretallet", siger Knud-Erik Therkelsen.

KVINDEN PÅ DET LILLE HOTEL

Friederike og Christoph Haufe var borgere i DDR. I dag tilhører de det danske mindretal i Sydslesvig, og deres børn har gået i dansk skole. Et tilfældigt møde blev en milepæl.

*“Bekendelsen til dansk/tysk nationalitet og dansk/tysk kultur er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves”.
København-Bonn erklæringerne.*

Af Tharben Hansen

De anede ikke, at de nogensinde skulle komme dertil. Og de vidste af samme grund ikke, hvad et tilfældigt møde på et hotel i en fjern, ukendt egn af det vestlige naboland kunne føre til.

Friederike og Christoph Haufe havde end ikke turdet drømme om at få mulighed for at besøge et vestligt land, men for deres to drenge, Felix og Alex, tog livet tilløb til en saltomortale den oktoberdag i 1994 i Breklum nær Bredsted – mellem Flensborg og Husum.

Drenge på seks og syv år opdager sjældent, når deres liv tager store retningsskift, og lige så lidt anede drengenes forældre, at også deres liv var ved at tage en helt ny retning, men der skulle ske noget nyt, syntes deres forældre. De havde ellers oplevet meget nyt siden Murens fald knap fem år tidligere, men drømmene syntes ikke at blive til virkelighed, så hvorfor ikke starte nyt et helt andet sted?

Felix og Alex var født som DDR-borgere i en tid, da det ikke blev kaldt fantasi men fatamorgana at hviske om Murens fald og DDRs sammenbrud.

Faderen, Christoph Haufe, fra Magde-

burg havde læst psykologi og blev psykiater, selv om han egentlig helst ville have været lærer. Det holdt han imidlertid for sig selv, som man gjorde med mange andre ting i den tyske republik, der skilte med et demokrati, som var svært at få øje på.

“Mit uddannelsesvalg var politisk motiveret. Lærere var der meget pres på, for regimet ville sikre sig, at DDR ikke blev angrebet indefra”, fortæller Christoph Haufe.

Friederike og han havde mødt hinanden i en kirkelig menighed. Han var også aktiv i fredsbevægelsen og begge havde i øvrigt drømme om, at DDR kunne blive et land med både demokrati og socialisme. Men i stedet blev det til en vesttysk overtagelse med overskriften “Genforening”.

“Pludselig var hospitalerne og universitetet, hvor jeg havde arbejdet siden 1980, overtaget af vesttyske læger, og da begyndte vores overvejelser om at søge en fremtid andetsteds. Vi talte om, at vi lige så godt kunne bo alle andre steder”, siger Christoph Haufe.

“Jeg gjorde Christoph opmærksom på en stillingsannonce i et lægetidsskrift. Der var job at få i Bredsted, som ingen af os kendte”, fortæller Friederike.

Christoph besøgte Bredsted i Slesvig-Holsten en snes kilometer syd for den dansk-tyske grænse, og da han kom tilbage, blev ansøgningen skrevet. Ved det

næste besøg var Friederike og drengene med.

Vi nærmer os nu det tilfældige møde, som ændrede det meste.

DEN DANSKE KVINDE PÅ DET LILLE HOTEL
Familien boede på et lille hotel i Breklum nær Bredsted.

“Vi fortalte, at vi var på vej til at flytte til området. En kvinde på hotellet fortalte mig, at deres børn gik i dansk skole, og at de var meget glade for det. Vi anede slet ikke, at der var danske skoler i Tyskland”, fortæller Friederike.

“Da jeg begyndte arbejdet på klinikken, ville jeg forhøre mig hos mine kolleger om de danske skoler, men jeg traf ikke nogen, der kendte til dem, og så begyndte vi selv at undersøge”, fortæller Christoph Haufe.

Friederike og Christoph fik kontakt til en medarbejder i Dansk Skoleforening, som bekræftede, at de kunne få drengene i dansk skole, men, at det krævede, at de ville lære dansk, så de kunne følge drengenes skolegang og i øvrigt deltage i det danske liv i Sydslesvig.

Haufe-ægtesparret havde på ingen måde tilknytning til noget dansk, men København-Bonn erklæringerne fra 1955 gjorde det muligt for dem at vælge at være dansk, uden at nogen har ret til at stille spørgsmål ved det.

“Det centrale spørgsmål, der blev stillet os, var: Er I kulturelt interesserede i Danmark og at leve dansk?”, fortæller Friederike og Christoph 15 år senere, da vi mødes i lejligheden i en boligblok i Tarp syd for Flensborg.

“Vi var interesseret i Danmark, fordi vi mente, at man her havde forenet demokrati og socialisme, og vi valgte den dan-

•• Vi var interesseret i Danmark, fordi vi mente, at man her havde forenet demokrati og socialisme, og vi valgte den danske skole, fordi den fremmede kreativitet og i øvrigt behandlede børnene som ligeværdige væsener ••

ske skole, fordi den fremmede kreativitet og i øvrigt behandlede børnene som ligeværdige væsener, så vi havde ikke svært ved at svare bekræftende på spørgsmålet, at vi ville slutte os til et liv på dansk”, siger Christoph Haufe.

At flytte fra et tidligere østtysk diktatur til et vestligt land og sende børnene i en mindretalsskole, hvor man ikke selv forstår hovedsproget, er vel et sted mellem vovet og hasarderet, men Friederike og Christoph ville træffe samme valg igen!

“I en dansk skole er der bare højere til loftet”, kommer det fra Friederike med et smæld og et smil.

“Ja, og når drengene i dag siger, at de ville have bebrejdet os, hvis vi havde truffet et andet valg, så er der vel ikke grund til at fortryde”, siger Christoph.

Sønnen Felix har selv for nylig i en artikel i Flensborg Avis beskrevet sin vej fra de første skoleår i Østtyskland efter Murens fald til dansk grundskole i Bredsted over gymnasietiden på Duborg-Skolen i Flensborg til Copenhagen Business School i København således:

“I Bredsted og på Duborg var jeg en tysker med lidt dansk og frisisk kultur i mig. De tre år i København har betydet, at det tyske er rykket meget i baggrunden. Jeg sætter stor pris på dansk fleksibilitet, troværdighed, den kritiske måde at tænke på, det flade hierarki og det veludviklede uddannelsessystem”, skriver Felix Haufe, der i sin uddannelse på CBS har været så internationalt orienteret, at den danske videnskabsminister ville klappe i sine hænder.

15 studerende fra København, 15 fra Kina og 15 fra USA har læst et semester i København, et i Hong Kong og et i USA.

Felix, der kom i dansk skole, fordi hans mor mødte en kvinde på et tilfældigt hotel i Breklum, var en af de 45, som fik muligheden for at læse tre steder i verden og i øvrigt lære unge fra fjerne verdensdele at kende.

Hans far, Christoph Haufe, er om et års tid færdiguddannet lærer fra Professionshøjskolen i Haderslev.

● ● **Børn
bliver
venligere
behandlet
end i de
tyske
skoler** ● ●

TYSK LÆRER VALGTE DANSK SKOLE

Historien om en tysk familie, som valgte et alternativ.

udsyn), kommer det fra Angela Rahn, når jeg spørger, hvad der førte familiens børn i dansk skole.

“Vi havde ganske vist nogle venner, der havde valgt dansk skole til deres børn, men da Peter, som er lærer i en tysk skole, kom hjem og foreslog, at vi skulle indskrive den ældste, Lasse, i dansk skole, spurgte jeg hvorfor”.

“Han svarede mig, at han jo kendte forholdene i de tyske skoler, og man ham bekendt ikke glemte noget barn i en dansk skole. Det begyndte med dansk børnehave, og så tænkte jeg, at vi jo havde tid til at ombestemme os, men vi blev modtaget med kyshånd og følte os hjemme fra den første dag”, fortæller Angela Rahn, som med et stort smil om munden afslører, at hun stadig går til danskundervisning.

I dag giver Angela Rahn det danske skolesystem dette prædikat: “Børn bliver venligere behandlet end i de tyske skoler”.

Der er dog familier, som opgiver mindretallet og dets skoler igen, fordi de føler, at deres børn bliver afskåret fra fællesskab med andre børn og unge i byen, hvor de bor.

Lasses vej fra en dansk grundskole til et dansk universitetsstudium blev alt andet end snorlige.

Optagelse på gymnasium på Duborg-Skolen blev betinget af, at han supplerede sin hidtidige skolegang med et ekstra skoleår.

I samråd med sine forældre søgte Lasse ind på det danske gymnasium i Aabenraa, 30 kilometer nord for grænsen. Hverdagene blev tilbragt på kollegium, og forældrene så han kun i weekenden – hvis der da ikke var noget i Danmark, som trak mere end forældrene i Flensborg-området.

Tharben Hansen er journalist og tidl. chef for DR Syd.

Af Tharben Hansen

Der var intet, som pegede den vej. Hverken Angela eller Peter Rahn havde nogen tilknytning til det danske. De tænkte ikke meget over, at der i Sydslesvig lever et dansk mindretal, som har egne børnehaver og skoler.

Angela Rahn og den yngste søn, Jørn Malte, der i 2009 blev student fra Duborg-Skolen, tager imod ved køkkenbordet i Haurup nær Flensborg.

“Der Blick ist freier” (der er et større

GRÆNSEN bringer i de kommende numre historier om den mangfoldighed, der udgør det danske mindretal, og som på mange måder udvider opfattelsen af det at være dansk.

GRÆNSELANDET MELLEM FOLKEOPLYSNING OG DEMOKRATI

I modsætning til, hvad mange tror, er dansk foreningsliv ikke i krise. Forenings-danmark er ikke under afvikling men under forandring og udvikling, skriver professor Ove Korsgaard. GRÆNSEN har bedt ham tage pulsen på folkeoplysning og foreningsliv anno 2010. Som noget nyt stiller staten krav om, at folkeoplysningen skal styrke demokratiet. Men kan blomsterbinding og ekskursioner til Sydslesvig styrke demokratiet?

Af Ove Korsgaard

Utallige så som sand er de taler, der gennem tiden er blevet holdt om folkeoplysningens betydning for demokratiet. Når der argumenteres for folkeoplysningens nytteværdis, er det normalt at trække demokratikortet frem. Det kort er nemlig vanskeligt at stikke. For hvem kan være imod at styrke demokratiet?

Mærkeligt nok er det meget sjældent, man forholder sig til det simple spørgsmål: Hvordan medvirker folkeoplysning rent faktisk til at styrke demokratiet? Hvad er det, der etablerer en strømførende forbindelse mellem folkeoplysning på den ene side og demokrati på den anden?

- Er det undervisningens indhold?
- Er det deltagerens indflydelse på indholdet?
- Er det en antiautoritær pædagogik?
- Er det en dialogbaseret undervisning?
- Er det interaktionen mellem deltagerne?
- Er det undervisningens forankring i det civile samfund?

- Er det borgernes muligheder for selv at oprette en studiekreds?

- Eller er det noget helt ottende eller niende?

Det er ingen sag at stille endnu flere spørgsmål, men langt vanskeligere at svare på, hvordan vi skal forstå relationen mellem folkeoplysning og demokrati. Hvad ved vi i det hele taget om den relation?

At kunne svare på det spørgsmål, er blevet yderst påtrængende, fordi regeringen i kommissoriet til det folkeoplysningsudvalg, der blev nedsat i 2009, angiver, at dets hovedopgave er: "At fremlægge forslag til, hvordan højskolen, folkeoplysningen og idræts- og foreningslivet i højere grad kan medvirke til at styrke demokrati og medborgerskab". Dermed rejser kommissoriet en række yderst principielle spørgsmål. For hvordan kan folkeoplysningen bidrage til at styrke demokrati og medborgerskab – i praksis? Skal folkeoplysningen forpligtes til

at indføre obligatorisk undervisning i demokrati og samfundsfag? Der er flere grunde til, at en sådan idé er uden for pædagogisk rækkevidde. Her skal jeg kort nævne to. Den ene er, at staten for mange år siden har frasagt sig indflydelse på, hvilke fag, der udbydes i aftenskolen. Den anden er, at aftensskolens målgruppe ikke længere er ungdommen, men voksendommen.

FRA FAG TIL FORMÅL

At betone sammenhængen mellem folkeoplysning og demokrati er i virkeligheden en ret ny foreteelse. Da den første lov om aftenskolen trådte i kraft i form af paragraf 28 i almueskoleloven af 1814, var formålet ikke at fremme demokratiet, men at tilbyde undervisning til "den konfirmerede ungdom i skrivning, regning og anden nyttig undervisning". Fra 1856 blev der skabt hjemmel for offentligt tilskud til aftenskolevirksomhed, men tilskudet blev givet til undervisning i bestemte fag, hvoraf dansk og regning i mange år blev betragtet som de vigtigste. Det er i virkeligheden først med fritidsloven af 1968, der kom et stort kursskifte. Siden 1814 havde aftensskolens identitet været knyttet til undervisning i en normativ fagkreds. Men med fritidsloven indførtes der frit emnevalg og fri etableringsret, hvilket blev betragtet som et vigtigt bidrag til en fortsat demokratisering af det danske samfund.

I 1990 blev fritidsloven afløst af Lov om støtte til folkeoplysning m.v. Om formålet

● ● Ved at indsætte værdien “fællesskab” formulerer Folketinget et krav om, at oplysningsvirksomhed skal bidrage til samfundets sammenhængskraft ... dermed kompliceres forholdet mellem folkeoplysningen og statsmagten ● ●

med folkeoplysning hedder det: "Loven skal sikre offentlige tilskud og lokaler til den frie folkeoplysende virksomhed med respekt for initiativtagernes egenart og forvaltning... den enkelte kreds' idépoli-

missorium, der er udgangspunkt for folkeoplysningsudvalget. Udvalget skal blandt andet se på, "hvordan folkeoplysningens samfundsmæssige betydning kan styrkes og synliggøres, så den tillige

med foreningslivet i højere grad kan bidrage til sammenhængskraften og myndiggørelsen af borgerne".

Sammenfattende kan man sige, at den normative fagrække, som tidligere udgjorde et styringsinstrument, blev erstatet af en normativ formålsformulering. Men dermed kompliceres forholdet mellem folkeoplysningen og statsmagten.

FOLKEOPLYSNING OG ÆSTETIK

At staten rejser krav om, at folkeoplysning skal bidrage til at styrke demokratiet og samfundets sam-

menhængskraft, rejser en række prekære spørgsmål. Et af dem er: Hvordan kan man med god samvittighed beskæftige sig med fag, der i udgangspunktet ikke har en pind med demokrati og medborgerskab at gøre? For det gælder jo langt de fleste fag. Folkeoplysningen i dag er i høj grad præget af æstetisk-kreative fag som for eksempel blomsterbinding, kunsthåndværk, musik, film, foto, m.v. Det er derfor naturligt, at spørgsmålet rejses: *Kan en filthatt stärka demokratin?* – sådan som svenskeren Lene Lindgren har gjort det med bogen af samme navn (1996).

Hvad er svaret? Kan det at kreere filthatte eller binde blomster styrke demo-

kratiet? Når der svares ja, lyder svaret sjældent overbevisende. Hvis svaret er nej, er spørgsmålet, om disse fag dermed mister legitimitet i folkeoplysningen? Selvfølgelig gør de ikke det. Og det er der flere grunde til. Til forskel fra totalitære politiske systemer er demokratiske styreformers kendetegnet ved, at der etableres ikke-politiske sfærer i samfundet. I kraft af politiske beslutninger skabes der så at sige ikke-politiske sfærer. Det er denne tankegang, der kommer til udtryk i slagord som 'kunst for kunstens egen skyld', 'videnskab for videnskabens egen skyld', 'sport for sportens egen skyld' osv. Med andre ord: De æstetiske fag kan ikke legitimeres med henvisning til deres direkte betydning for demokrati. Det er tværtimod demokrati, der legitimerer, at der undervises i fag, der ikke har direkte politisk (eller for den sags skyld økonomisk og religiøs) betydning. Det bør således ikke betragtes som et problem, at der undervises i æstetiske fag i aftenskolen, eller for den sags skyld i andre fag, der ikke kan legitimeres med henvisning til en direkte kobling mellem fagets indhold og demokrati.

I denne sammenhæng synes K.E. Løgstrups syn på grundskolens formål også at have gyldighed for folkeoplysningen. I artiklen om *Skolens formål* fra 1981 understregede Løgstrup, at opdragelse til demokrati er en af skolens opgaver, men ikke dens hovedopgave. Demokrati overbelastes, hvis det skal gøre det ud for en livs- og verdensanskuelse. "Demokratiets opgave er en mere beskeden, det er en skikkelig måde at være uenig på". Med andre ord: Opdragelse til demokrati er at lære at omgås mennesker, man er uenig med, på en civiliseret måde. Skolens hovedopgave er, ifølge Løgstrup, at give "oplysning om den tilværelse vi har med og mod hinanden, oplysning om samfundets indretning, historiens gang, om naturen vi er indfældet i med vort åndedræt og stofskifte, om universet vi er indfældet i med vore sanser. For at have en enkelt glose for det vil jeg kalde det "tilværelses-

● ● De æstetiske fag kan ikke legitimeres med henvisning til deres direkte betydning for demokrati. Det er tværtimod demokrati, der legitimerer, at der undervises i fag, der ikke har direkte politisk betydning. Det er denne tankegang, der kommer til udtryk i slagord som 'kunst for kunstens egen skyld', 'videnskab for videnskabens egen skyld', 'sport for sportens egen skyld' osv ● ●

tiske grundlag, organisatoriske struktur, frie emnevalg, frie valg af tilrettelæggelsesform og frie dispositionsret skal respekteres". I 2000 vedtog Folketinget en revision af folkeoplysningsloven, hvor formålet defineres på følgende måde: "Loven skal ... med respekt for forskellige holdninger sikre offentlige tilskud m.v. til den frie folkeoplysende virksomhed, der bygger på fællesskab og de enkelte initiativtageres idégrundlag". Ved at indsatte værdien "fællesskab" formulerer Folketinget et krav om, at oplysningsvirksomhed skal bidrage til samfundets sammenhængskraft. Et krav, der som sagt synes at blive skærpet med det kom-

oplysning". Grundtvig kaldte det som bekendt livsoplysning.

Livsoplysning – eller med Løgstrup: tilværelsesoplysning – er ikke kun skolens, men også folkeoplysningens opgave. Hvis livsoplysning som begreb glider ud, kan det let medføre en skævvridning af det, som ligger i den danske folkeoplysningstradition.

FRA UNGDOM TIL VOKSENDOM

At børn og unge skal undervises i demokrati og i videre forstand forberedes til at overtage ansvaret for samfundets videreførelse som myndige borgere er klart. Men kan man i et demokrati kræve, at myndige borgere skal undervises i demokrati? Det er værd

at erindre, at 'den konfirmerede ungdom' i mere end hundrede år udgjorde aftenskolen målgruppe. Men i 2010 er det sjældent at finde unge mennesker blandt deltagerne i aftenskoleundervisningen. Aftenskolen har i løbet af sin historie skiftet målgruppe fra ungdom til voksendom. I dag er aftenskolen domineret af voksne, i særlig grad midaldrende kvinder. Skal de undervises i demokrati og samfundsfag for at man kan tale om 'egentlig' folkeoplysning? Selvfølgelig ikke.

Johan Fjord Jensen har i *Livsbuen. Voksenpsykologi og livsalder*, 1993, beskrevet fremvæksten af den nye voksenkultur, hvis samfundsmæssige forudsætninger dels er en betydelig forlængelse af livsalderen, dels det moderne samfunds krav

om bestandig fornyelse af kundskaber og viden, hvilket betyder, at voksendommen bliver underlagt de samme krav om udvikling og uddannelse som barndommen og ungdommen. Kravet om fornyelse af kundskaber og viden melder sig imidlertid ikke kun som eksterne krav, men er også betinget af et biologisk faktum, nemlig en betydelig forlængelse af livsalderen. Næsten halvdelen af livsforlængelsen har fundet sted i det tyvende århundrede. Tidligere blev voksendommen betragtet som den alder, undervisningen i barndommen og ungdommen rettede sig imod. At være voksen var at være færdig i alle dette ords betydninger. Når man var voksen, var man færdig til at træde ind

i sit erhverv og i stand til at forsørge sin familie. Og den evne blev bevaret, til man en 30-40 år senere blev gammel. Sådan forholder det sig ikke længere. De voksne kommer nu ud for at skulle skifte job, arbejdssted, bosted, ægtefælle, venner osv. At være voksen er at være underlagt de samme muligheder og krav, som de unge er underlagt.

Udviklingen af voksendommen er som nævnt ikke kun drevet frem af videnssamfundets krav, men ifølge Fjord Jensen også af forskellige kriser i voksendommens iboende dynamik. Disse eksistentielle kriser benævner han som livsvenningskriser, der udspiller sig i 40, 50 og 60 års alderen. De forholder sig alle til en stigende bevidsthed om "livsprojektets endelighed". Tidligere var der kun få mennesker i hver generation, der stod over for den mulighed, men takket være forlængelsen af levealderen er der nu mange, der midt i livet opnår erfaringer med kroppens forfaldsprocesser. Forlængelsen af levealderen har været med til at fremme en vækststopfattelse, der ikke som den gamle tager udgangspunktet i ungdommens biologisk bestemte vækst, men

voksen bevirker blandt andet, at de voksne strømmer til aftenskolernes kurser og anden form for voksenundervisning.

INTERAKTION, TILLID OG SOCIAL KAPITAL

Men betyder alt dette, at man bør skrotte enhver tale om folkeoplysningens betydning for demokratiet? Bestemt ikke. Men i talen bør der skelnes klart mellem demokrati som styreform og demokrati som livsform. Den første, der satte denne skelnen på formel i uddannelsesmæssig sammenhæng, var amerikaneren John Dewey, som uden tvivl er en af de filosoffer, som har tænkt dybest over forholdet mellem demokrati og uddannelse. I sin bog *Demokrati og uddannelse* (1916) fremhæver han, at uddannelse primært er en social proces, som bidrager til at udvikle en demokratisk livsform ved at styrke interaktionen og tilliden mellem forskellige sociale grupper. Dewey fremhævede: "Et demokrati er mere end en styreform – det er primært en form for liv i forening med andre, en fælles kommunikativ erfaring". Flere og mere varierende berøringsflader er udtryk for en større variation af stimuli, som et individ må respondere på, og som følge heraf opmuntrer de til stadig mere varierende aktiviteter. Et mobilt og foranderligt samfund, som vores, "må sørge for, at dets medlemmer opdrages til at tage et personligt initiativ og være tilpasningsdygtige. Ellers vil de blive overvældet af de forandringer, de

rammes af, og hvis betydning eller sammenhænge de ikke forstår. Resultatet vil være en forvirring, hvor kun få vil forholde sig til resultaterne af andres blinde og udefra styrede handlinger".

Ifølge Dewey er det således ikke undervisning i demokrati som styreform, der er altafgørende for demokratiet. Det skyldes, at en demokratisk styreform er afhængig

af en demokratisk livsform. Hvad det gælder om er derfor at styrke den demokratiske livsform gennem uddannelse. Der er tale om en slags basis-overbygningsmodel. Styreformen er overbygningen, livsformen basis.

DEMOKRATI SOM LIVSFORM

Efter 2. verdenskrig formulerede Hal Koch nogle af de samme tanker om uddannelse og demokrati, som John Dewey havde formuleret i 1916. Også Hal Koch betonedes, at demokrati ikke kun er en styreform, men også en livsform.

Men hvad menes der med at styrke demokrati som livsform? Deweys svar er, at man bidrager til at udvikle en demokratisk livsform ved at styrke "interaktionen og tilliden mellem forskellige sociale grupper". Deweys tanke om, at "interaktion" og "tillid" er af afgørende betydning for demokratiets og i videre forstand samfundets funktionsevne, har de senere år tiltrukket sig stor opmærksomhed.

Lad mig blot henvise til den amerikanske politiske filosof Francis Fukuyama, der i 1995 skrev en bog om tillid (Trust), der handler om tillid og social kapital som afgørende forudsætninger for et velfungerende demokrati og økonomisk velstand. Tillid definerer han på følgende måde: "Tillid er den forventning, som opstår i et samfund, der er præget af regelmæssig, ærlig og samarbejdende adfærd, og som forudsætter, at samfundets medlemmer deler fælles normer. Disse normer kan vedrøre dybe værdimæssige spørgsmål om f.eks. Guds eller retfærdighedens væsen, men de omfatter også sekulære normer som faglige standarder og adfældsregler [...] Social kapital er en kvalitet, der opstår ud af en udbredt tillid i et samfund eller i visse dele af det. Den kan være inkarneret i den mindste og mest grundlæggende sociale gruppe, familien, såvel som i den største af alle grupper, nationen, og i alle de andre mellemliggende grupper. Social kapital adskiller sig fra andre former for menneskelig kapital, for så vidt som den sædvanligvis

●● Opdragelse til demokrati er at lære at omgås mennesker, man er uenig med, på en civiliseret måde ●●

i voksendommens midtvejskrise, hvor på den ene side det biologiske forfald sætter ind, men hvor muligheden for psykisk modning samtidig er til stede.

Ifølge Johan Fjord Jensen er voksenlivet ved at udskille sig som et særligt livsafsnit, på samme måde som barndommen gjorde i det nittende århundrede, og ungdommen i det tyvende. De nye krav til det at være

er skabt og videregivet gennem kulturelle mekanismer som religion, tradition eller historiske sædvaner”.

Fukuyama understreger, at økonomiens og samfundets måde at fungere på ikke udelukkende afhænger af rationelle hensyn og værdier. Hvis alle insisterer på kun at gøre det, der er i deres egen snævre og kortsigtede interesse, er det svært at få et samfund til at fungere. Tillid er en ikke økonomisk faktor, som er forbundet med store økonomisk fordele. Hvis ikke der er tillid i et samfund, stiger udgifterne, fordi der opstår langt flere konflikter. Det koster at have folk i fængsel og at have vagter, politi, domstole, sagførere osv. til at løse de problemer, der opstår, fordi folk ikke stoler på hinanden.

I en senere bog *State Building* fra 2004 analyserer Fukuyama statens betydning for økonomisk og social udvikling. Efter en periode, hvor det neoliberale mantra om minimalstat prægede tankegangen, er der nu en stigende erkendelse af, at *state building* – eller samfundsopbygning – er yderst vigtig for økonomisk og social udvikling. I bogen opfordrer Fukuyama ligefrem til at lære af Danmark (*“Getting to Denmark”*). Henvisningen til Danmark skyldes vor tilbagevendende placering på de internationale anti-korruptions-hitlister, idet det korruptionsfrie bureaukrati synes at være en forudsætning for en velfungerende markedsøkonomi og et funktionsdygtigt demokrati.

HØJ TILLIDSKULTUR I DANMARK

Hvis vi ser på statistikkerne, tegner der sig et billede af Danmark, der ligner det, som Fukuyama peger på. Tallene taler deres tydelige sprog. I alle internationale undersøgelser vedrørende korruption, sikkerhed og tillid, kommer Danmark ud som et mønsterland. Kriminaliteten er lav, korruptionen er lav, tilliden til samfundets institutioner er høj og den gensidige tillid til hinanden er høj. Ikke mange mennesker i verden lever med den samme grad af sikkerhed som danskerne. Den danske tillidskultur kommer på prægnant vis til udtryk i

en vending som: “et ord er et ord”. Når folk stoler på hinanden, og der er lav risiko for snyd, har borgere lettere ved at samarbejde uden indblanding af en tredjepart, f.eks. offentlige myndigheder, advokater eller en mafia, der skal håndhæve de indgåede kontrakter.

Hvorfor har vi en så høj tillidskultur i Danmark? Det er der flere historiske grunde til. Her skal kun peges på en enkelt faktor, nemlig traditionen for at etablere foreninger, herunder foreninger med oplysning som formål. I sidste tredjedel af 1800-tallet blev der i Danmark oprettet den ene forening efter den anden, landboforeninger, brugsforeninger, husmoderforeninger, andelsforeninger, fagforeninger, gymnastikforeninger, idrætsforeninger, sangforeninger, biblioteksforeninger, foredragsforeninger, osv. Og denne proces er fortsat frem til i dag. I modsætning til, hvad mange tror, er antallet af foreninger ikke for nedadgående. Over tid er der selvfølgelig mange foreninger, der er blevet nedlagt, men der opstår hele tiden nye foreninger. Forenings-Danmark synes ikke under afvikling, men under fortsat forandring og udvikling. Taler vi om opbygning af social kapital, synes det at være af mindre betydning, om man er aktiv i en sangforening, gymnastikforening eller foredragsforening, det afgørende er, at man møder mennesker og etablerer netværk uden for familien og den nære vennekreds. Efter min vurdering er der ingen tvivl om, at folkeoplysningen har bidraget til at opbygge den sociale kapital og den tillidskultur, der eksisterer i Danmark. Folkeoplysningen har med andre ord bidraget til

udvikling af en livsform, som demokrati som styreform er afhængig af.

Men ud over at give muligheder for interaktion med mennesker uden for familien og den nære vennekreds, bør folkeoplysning fastholdes på et ideal om oplysning,

● ● Hvad staten bør sande er, at man ikke kan lovgive sig til sammenhængskraft og en demokratisk livsform. Hvad staten kan – og bør – er at skabe fornuftige rammer for folkeoplysning i Danmark ● ●

herunder oplysning om demokrati og medborgerskab. Men folkeoplysningens virke bør have et videre sigte – et sigte som vi med Løgstrup kan kalde tilværelsesoplysning, det vil sige “oplysning om den tilværelse vi har med og mod hinanden, oplysning om samfundets indretning, historiens gang, om naturen vi er indfældet i med vort åndedræt og stofskifte, om universet vi er indfældet i med vore sanser”.

Hvad staten bør sande er, at man ikke kan lovgive sig til sammenhængskraft og en demokratisk livsform. Hvad staten kan – og bør – er at skabe fornuftige rammer for folkeoplysning i Danmark.

Ove Korsgaard er professor, dr. pæd. ved Institut for Pædagogik på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Han har beskæftiget sig indgående med folkeoplysningen, foreningslivets og de frie skolars historie og udvikling, bl.a. i bøgerne Kampen om kroppen, Kampen om folket og Kampen om lyset.

GRUNDTVIG VED GRÆNSEN – ELLER GRÆNSER FOR GRUNDTVIG?

Når det særlige danske skal forklares, henvises der ofte til Grundtvig, hans frihedssyn – de frie skoler, foreningsliv og folkeoplysning. I debatten høres vendinger som “i Grundtvigs fædreland” og “frihed for Loke såvel som for Thor”, når synspunkter skal forankres. Men der er grænser for Grundtvig. Derfor skal han hives ud af glemmebogen.

Af Birgitte Stoklund Larsen

Kameraet panorerer hen over det danske landbrugsland til en lydkulisse af klaver og fællessang – “Den signede dag”, den salme Grundtvig skrev i 1826 i anledning af 1000-året for kristendommens komme til landet. Indimellem krydsklippes til en lys, højloftet sal, hvor folk på stolerækker synger af Højskolesangbogen, klar til foredrag eller debatmøde i fællessalen. Sangen fortsættes, men kameraet tager nu turen til parcelhushaven, hvor en mand hejser Dannebrog. Så dansk og så dejligt. Sommer var det, naturligtvis.

DET DANSKE VED DANSKERNE

Sådan ser Danmark ud, når Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration i en video på internettet præsenterer landet som stat og nation. Når jeg ind imellem i forbindelse med et foredrag har vist filmstumpen, har jeg bedt folk gætte på, hvor jeg har hentet den. Ingen har endnu gættet rigtigt – men det slår ikke fejl, at et af de første bud lyder på Dansk Folkeparti.

Symbolikken er som hentet ud af en håndbog i dansk identitet. Det er anskuelsesundervisning i, hvordan danskerne ud fra en identitetsmæssig betragtning er en nation af grundtvigske bønder, som historikerne Palle Ove Christiansen og Uffe Østergaard har udtrykt det. Da Danmark blev moderne i 1800-tallet, foregik udvik-

lingen på landet, og det var et kompleks af bondedyder som individualisme, folkeligt selvværd, materialisme og samarbejde, som blev den bærende ideologi. Det er her, Grundtvigs livssyn med natur, sprog og historie er viklet ind i det danske på en måde, så de to historikere kan skrive, at dette grundtvigske er “det danske ved danskerne og den danske politiske kultur. Krads i overfladen på enhver dansker – også fra byerne – og chancen for at man møder en bonde i eksil er stor” (i bogen “Dansk identitet?”).

Det er ikke så lidt, og det er vel det, man fornemmer, hvis man “møder Grundtvig ved grænsen”, som immigranter har formuleret det, senest den schweizisk-fødte teaterinstruktør Rolf Heim, der satte Grundtvig i scene som dukketeater på Bådteatret i København i vinteren 2010. Han konstaterer i et interview, at Grundtvig på én gang er præsent og tilstede i debatten og samtidig er ved at gå i historiens glemmebog. Det er i denne dobbeltbundne situation, at “Grundtvigs fædreland” bliver et argument i debatten og i læserbrevsspalterne, en påmindelse om en arv og påpejning af en udvikling, debattørerne – for det meste – ser som en forfaldshistorie.

FOLKEPARTIER PÅ BEGGE FLØJE

Inden for det seneste år har debattører ifølge mediedatabasen Infomedia argu-

menteret med vendingen “i Grundtvigs fædreland” i indlæg mod nedskæringer på skoler, biblioteker og busruter, mod det elitære, for fri-, efter- og højskoler, for rummelighed i folkekirken, for skønsomhed i immigrationspolitikken – og for kærligheden. Det er ikke så lidt, der lægges på Grundtvigs kappe, og debattørerne spænder over hele det politiske spektrum fra Dansk til Socialistisk Folkeparti. Bare det, at der er folkepartier på fløjene, giver en pejling af arven efter Grundtvig, som den voksede ud af 1800-tallets højskole- og bondebevægelse, der også har fået plads i den demokrati-kanon, som VK-regeringen fik udarbejdet i 2008. Her er underteksten grundtvigsk – tanker om selvorganisering af det civile samfund var det, der gjorde demokrati til et folkeligt anliggende og ikke kun en sag for byernes dannede elite. Ja, nogle ville måske hæfte sig ved, at den folkelige arv fra Grundtvig ligefrem har medvirket til en anti-elitisme i det danske samfund. Noget er der om det – men det er nu helt forkert at tage Grundtvig til indtægt for sin egen åndelige eller intellektuelle dovenskab. Selv var han på ingen måde doven – men han taler for et samspil mellem den lærde og den folkelige dannelse, til gavn for begge dele.

Til gengæld bemærker man i avisernes

debatspalter, at det nationale, der spillede en stor rolle i 1970'ernes og 1980'ernes referencer til Grundtvig, er trængt i baggrunden til fordel for fremhævelsen af andre elementer – først og fremmest synet på frihed, som i det moderne samfund er blevet et stadig mere varmt område. Også her kan Grundtvig mobiliseres på mange leder og kanter – selv Helle Thorning-Schmidts valg af privatskole til

● ● **“Frihed for Loke såvel som for Thor” lyder en karakteristisk replik, som rummer en generøsitet i frihedssynet, som handler om, at friheden må strække sig ud over friheden for dem, der ligner en selv, også “de andre” må have frihed – til at ytre sig, så dumt de kan finde på det, til at danne skoler etc. ● ●**

sin datter er således af en lettere ironisk skribent i Jyllandsposten blevet forsvaret med en henvisning til Grundtvig og den danske tradition for friskoler.

FRIHED OG GENERØSITET

Men det er værd at bemærke, at hvor frihed og fællesskab hænger tæt sammen hos Grundtvig, fremtid og fortid, dér er vi i begyndelsen af det 21. århundrede ikke helt så gode til at holde sammen på de dele. Helt konkret udtrykt i, hvordan Grundtvig optræder i – mindst – to punkter i den omtalte demokratikanon. Dels som nævnt i forbin-

delse med bonde- og højskolebevægelsen og dels som et selvstændigt punkt “N.F.S. Grundtvig”, hvor begrundelsen er, at hans “samfundsfilosofi bygger på det liberale synspunkt, at kun i frihed vil individet frivilligt pålægge sig selv de nødvendige bånd”. Grundtvig var ganske radikal – moderne – i sin frihedstænkning, og den radikalitet passer som fod i hose med en moderne individualisme, hvor intet står over individets frie valg.

Grundtvigs tænkning om friheden har også givet ham en plads i diskussionen om ytringsfrihed, som rejste sig i kølvandet på Muhammed-krisen. Grundtvig har selvfølgelig ikke noget som helst at gøre med tegningerne, men måske er hans tilstedeværelse i den kollektive ballast alligevel ikke helt uden skyld i utilpasheden med den politiske korrekthed, et antiautoritært gen i folkesjælen, hvis en sådan findes? I hvert fald var Grundtvig selv et

studie i utilpassethed. Under enevælden blev han underlagt censur i en lang periode på grund af skriftet “Kirkens Gienmæle”, hvor han stempler teologiprofessor H.N. Claussen som kætter. Men den utilpassede debattør havde stærkt forsæt om ikke at begrænse andres frihed, “Frihed for Loke såvel som for Thor” lyder en karakteristisk replik, som rummer en generøsitet i frihedssynet, som handler om, at friheden må strække sig ud over friheden for dem, der ligner en selv, også “de andre” må have frihed – til at ytre sig, så dumt de kan finde på det, til at danne skoler etc.

Det er en generøsitet, det i dag er svært at leve op til. De færreste ville vel nu formulere sig, som f.eks. historikeren Henrik S. Nissen gjorde i forbindelse med fejringen af 200-året for Grundtvigs fødsel i 1983, da han opsummerede frihedslovgivningen på skoleområdet med stor selvfølgelighed, som det at man giver “offentlige midler, rigtige skatteborgerpenge, for at nogle mennesker med piv-gale ideer kan få støtte til at fylde deres uskyldige børns hoveder med forældrenes galskab, er det måske ikke yderliggående? Jo, det er den danske friskolelovgivning. Og efter samme letsindige princip drives der ungdomsundervisning og voksenundervisning” (I bogen: “Efter Grundtvig”, side 18).

FRA FRIHED TIL MISTANKE

Der er en uddannelsespolitisk og en sikkerhedspolitisk dagsorden til forskel fra dengang og nu – vi er efter PISA-undersøgelserne og efter den 11. september. Nu tester og tjekker vi hellere en gang for meget end en gang for lidt. Som undervisningsminister Tina Nedergaard (V) formulerede det i forbindelse med det særlige demokratiske tilsyn med fri- og efterskoler, det såkaldte ekstremisttilsyn, som blev indført i foråret 2010: “Vi skal passe på, at vi ikke bliver alt for fordomsfulde og tror, at det kun er i nogle miljøer i Danmark, der er risiko for, at man fravælger en grundlæggende demokratisk tilgang til samfundet”. Undervisningsministeren vil ikke diskriminere, vi er med andre ord alle under mistanke – og tilliden til, at naboen faktisk er i stand til at udnytte sin frihed på bedste måde til gavn for fællesskabet, den er ikke uanfægtet. Der er med andre ord grænser for Grundtvig – i Grundtvigs fædreland. Men så er der jo så meget desto større grund til at hive Grundtvig ud af glemmebogen.

Videoen fra Ministeriet for flygtninge, integration og indvandring finder man på www.nyidanmark.dk

Birgitte Stoklund Larsen er leder af Grundtvig-Akademiet og redaktør for Dansk Kirketidende.

THERKELSENS HJØRNE

KALENDER

EN PERSONLIG HISTORIE

Jeg er antitysk opdraget. Ikke sådan i hjemmet, men senere, da jeg kom på højskole og selv blev højskolelærer. Jeg læste om Grundtvig, studerede danmarkshistorie, særligt grænselandets historie og krigen i 1864, og jeg fordybede mig i Ebbe Kløvedal Reichs fortællinger. På højskolen guidede jeg talrige ture rundt i Sydslesvig. Om forholdet til den store tyske nabo var der aldrig tvivl: sproget var grimt, Bismarck var tarvelig, mindretallet blev dårligt behandlet, og sådan var det med alt tysk. Jeg var så stærk i ånden, at mine børn ikke engang fik lov til at se den fremragende børneudsendelse "Sesamstrasse" – fordi den var tysk. Det bebrejder de mig for i dag.

Som forstander for Højskolen Østersøen i Aabenraa fik jeg pludselig tyske kolleger. Hvilken øjenåbner det var at møde og komme i dialog med sit fjendebillede! Det blev en stor inspiration at få indsigt og forståelse for vores tyske nabo. Det var pinefuldt pludselig at opdage, at den tyske vision efter 1945 ikke var et tysk Europa, men et europæisk Tyskland. Samtidig måtte jeg erkende, at Tyskland, selv om der er store forskelle, på mange områder er fuldstændig på linje med mange danske og nordiske visioner – ja, at Tyskland måtte være vores nærmeste allierede, hvis nogle af vore nordiske værdier skulle overleve i et fremtidigt Europa. Det gjaldt især demokratiske værdier, herunder beskyttelsen af mindretal.

Sådan omvendte jeg mig fra at bygge min danskhed på modsætningen til det tyske til at være dansk i mødet med det tyske. Jeg tror nok, jeg i al ringhed blev en slags ambassadør for et mere nuanceret syn på vores tyske nabo – ikke mindst gennem de mange nye grænseoverskri-

dende initiativer, vi tog på Højskolen Østersøen.

Denne private historie er vigtig, fordi mange danskere har det på denne måde. Vores Tysklandsbillede er forandret, vore unge valfarter til Berlin, tysk sprog, kunst, musik, kultur er blevet spændende. Samtidig er forholdet til vores tyske mindretal markant forbedret – vi har fået sagt undskyld for de urimelige begivenheder i 1945, og vi mødes i øjenhøjde. Vi er ved at blive gode til at være fælles i vores forskellighed.

Her er det så Peter Harry Carstensen og hans regeringskoalition for at spare sølle 4.7 mio. € ødelægger al mindretalspolitik forudsætning: Ligeberettigelse. Pludselig skal der gøres forskel på at være dansksindet og tysksindet borger i Slesvig-Holsten. Han bringer de sidste årtiers landvindinger i stor fare samtidig med, at han ødelægger de spændende fremtidsperspektiver, der ligger i grænselandet.

Der må være grænser for, hvor meget selv en slesvig-holstensk regering kan få lov til at ødelægge for at spare 4.7 mio. €.

Knud-Erik Therkelsen

● ● **Vores Tysklandsbillede er forandret, vore unge valfarter til Berlin, tysk sprog, kunst, musik, kultur er blevet spændende** ● ●

AUGUST

21/8: Bestyrelsesmøde i Grænseforeningen
22/8: Folkemøde på Ejer Bavnehøj. Statsminister Lars Løkke Rasmussen og medlem af landdagen i Kiel Flemming Meyer taler

SEPTEMBER

4-5/9: Seminar for kulturmødeambassadører på Højskolen Østersøen
12-18/9: Grænseland og globalisering. Fremtidens Danmark til debat
Kursus på Rødding Højskole i samarbejde med Grænseforeningen
20-25/9: Nordisk Informationskontor og Kulturbüro der Stadt Flensburg afholder litteraturfestival i Flensburg

OKTOBER

3-5/10: Kursus for lærere fra Assens Kommune på Christianslyst
4-5/10: Kursus for efterskolelærere på Christianslyst
30/10: Bestyrelsesmøde i Grænseforeningen
31/10: Borgmestervalg i Flensburg

NOVEMBER

6/11: Sydslesvigsk Forening afholder landsmøde i Husum
7-9/11: Gymnasielærerkursus på Christianslyst
25-27/11: Grænseforeningens folketingsstur m.m. for repræsentanter for de danske mindretal

DECEMBER

4/12: Bestyrelsesmøde i Grænseforeningen

KORT NYT

Ny stor film om 1864 har Ole Bornedal som instruktør.

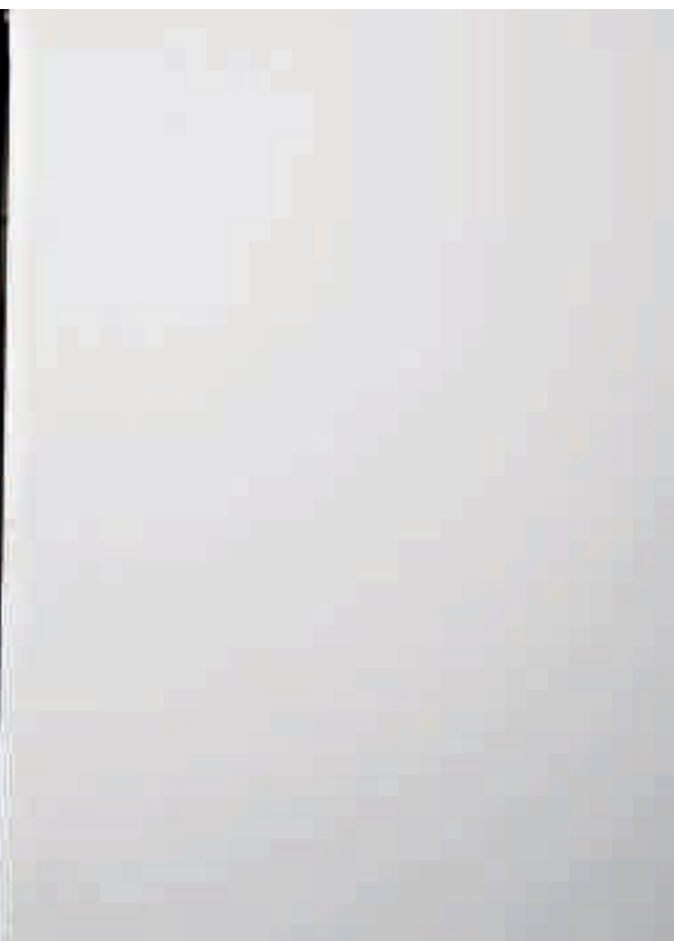

Foto: Scanpix

1864-krigen som storfilm

DR's nye store dramaserie udspiller sig i det sønderjyske under det blodige slag på Dybbøl i 1864, og der er afsat 100 millioner kroner i medieforliget til de historiske indspilninger. Filmen og TV-serien skal instrueres af Ole Bornedal. Miso Film har købt rettighederne til Tom Buk Swientys bøger om slaget ved Dybbøl. Den første bog "Slagtebænk Dybbøl" blev anmelderrost, mens bind to "Dommedag Als" endnu ikke er udgivet. Til Berlingske Tidende den 24. juni forklarer Ole Bornedal, hvorfor han har sagt ja til en film om 1864:

"Sidste år i april var jeg ved Dybbøl og stod ved Møllen. Der kan man købe souvenirs lavet i Asien, og det er som om tragedien allerede er blevet begravet over lag af glemsel. Men går man lidt rundt i området, ser man også krigergrave med navne på unge danske soldater, der gav deres liv for at frelse nationen. Der er en grandios tragedie over stedet og historien."

Ole Bornedal siger, at 1864-krigen politisk og nationalt var helt afgørende for nationen, og at den lagde grunden til vor nationale selvopfattelse som den lille nation, der ikke skulle blande sig i de store internationale opgør. Men at det som dramatikere ikke mindst er de enkelte skæbner, der optager ham, og dem er der nok af. Fra soldaternes breve hjem til kærester og familie kender man en lang række af disse soldaters historier og deres familier: "Det er oplagt at bruge disse soldaterskæbner til at fortælle en eviggyldig historie om soldater i krig (...) Tænk på hvor mange film om f.eks. den amerikanske borgerkrig, der er lavet eller om Anden Verdenskrig. Man kan undre sig over, at en film om 1864 ikke tidligere er blevet realiseret", siger Ole Bornedal.

Nogle siger ja, andre siger nej – til sprog

En diskret og uformel klub har haft held til at udstille visse sprog som uønskede i Danmark. Hensigten er ikke til at tage fejl af, skriver Helle Lykke Nielsen, lektor ved Mellemøststudier på Syddansk Universitet. Kronik i Politiken 26. juli:

Sidste år fik Danmark en ny forening, der har til formål at styrke fremmedsprogene: Ja til Sprog er et netværk, der kalder til 'oprør mod sprogdød' og 'sprogligt lavvande' i Danmark og arbejder for at styrke sprogfagene i uddannelsessystemet.

Foreningen er dannet af kloge og fornuftige folk, som for længst har indset, at et lille land som Danmark nødvendigvis må interessere sig for fremmedsprog, og som oven i købet er parat til at arbejde for sagen: De har oprettet et websted, skriver kronikker og arrangerer aktiviteter, der skal få os alle til at forstå, at fremmedsprog er vores bedste vej til viden i en verden, der bliver stadig mere global.

Hvad de fleste til gengæld nok ikke har tænkt over er, at vi i Danmark også har en klub, der siger 'nej til sprog'. Medlemmerne er ganske vist ikke formelt organiseret i en forening, har intet fælles websted, betaler ikke medlemskontingent og skriver ikke kronikker i klubbens navn.

Men den, der lever skjult, lever godt, og nejsigerne har i de senere år været så gode til at sælge deres budskab, at man næsten kan mistænke Ja til Sprog for at være opstået som reaktion på nejsigernes succes.

Nejklubben siger selvfølgelig ikke nej til alle sprog: For dem er dansk fredet i klasse A, engelsk er et nødvendigt onde, mens de øvrige kontinentale dannelsessprog som tysk, fransk og spansk som regel forbigås i tavshed. Til gengæld er alle andre sprog potentielt dømt ude; det gælder ikke mindst indvandrersprogene fra ikkevestlige lande: arabisk, tyrkisk, somali, urdu og vietnamesisk, der i nejsigernes optik er enten irrelevante, rent tidsspilde eller ligefrem skadelige.

Henrik Nordbrandt digter om det danske

Efter en årrække at have boet i Tyrkiet er digteren Henrik Nordbrandt kommet hjem. I september udkommer på Brøndums Forlag hans nye digtsamling med titlen 'Vi danskere' – tema-digte om Danmark og danskerne med den kærlighed, ironi og sarkasme, der er det særligt nordbrandske. Et af digtene hedder 'En kort beskrivelse af det særligt danske':

Det er ligesom at være hjemme hos nogen.
Det lugter.
Og så ved de, hvor tingene skal stå.

KORT NYT

Lad løven stå

Istedløven er blevet en kendis, der hver uge giver anledning til indlæg. For tiden kører der en debat om løvens flytning i Weekendavisen pga. et indlæg af Jesper Vind Jensen den 23. juli, hvor han kalder det en historiepolitisk fadæse, at regeringen og Dansk Folkeparti vil fjerne en af hovedstadens prægigste skulpturer:

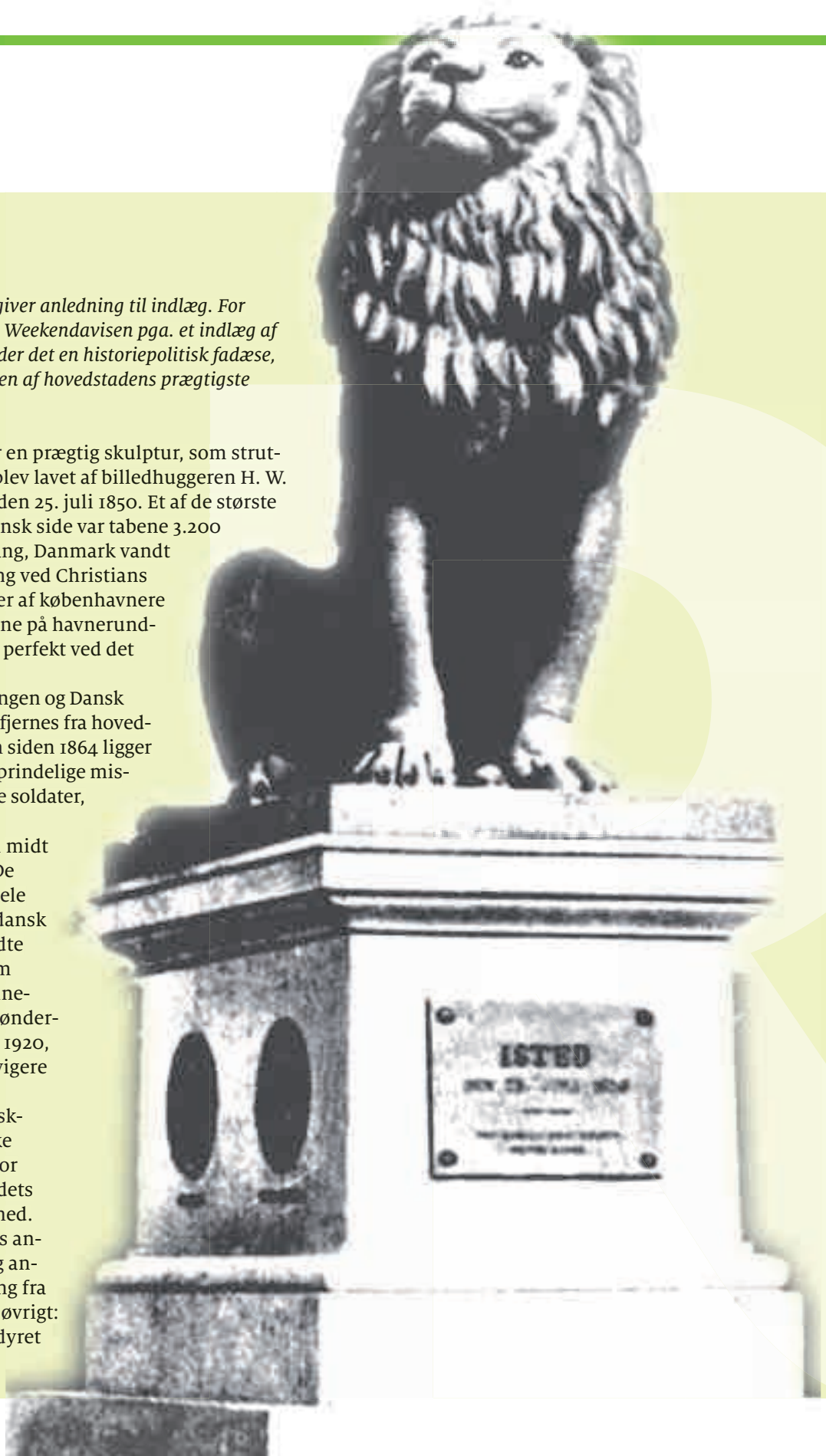
Hvor er det godt, at der i hovedstaden står en prægtig skulptur, som strutter af Sønderjyllands historie. Istedløven blev lavet af billedhuggeren H. W. Bissen til minde om Slaget på Isted Hede den 25. juli 1850. Et af de største og blodigste slag i Nordens historie. På dansk side var tabene 3.200 mand, på tysk side 1.700. Det var sidste gang, Danmark vandt en krig. Istedløven har en fornem placering ved Christians Brygge, som hver dag passerer af titusinder af københavnere i bil eller på cykel, og er synlig for turisterne på havnerundfart. Som krigsmonument står løven også perfekt ved det militærhistoriske Tøjhusmuseum.

Eller rettere: Stod helt perfekt. For regeringen og Dansk Folkeparti har besluttet, at Istedløven skal fjernes fra hovedstaden og sendes tilbage til Flensborg, som siden 1864 ligger i Nordtyskland. Her skal den opfylde sin oprindelige mission på kirkegården, at våge over de danske soldater, som faldt på Isted Hede i Sydslesvig. (...)

Som sønderjysk og sydslesvigsk symbol midt i København minder løven ikke bare om De Slesvigske Krige. Den symboliserer i det hele taget landsdelens centrale betydning for dansk identitet og historie som det evigt omstridte grænseland mellem tysk og dansk, mellem europæisk og nordisk. En strid, der kulminerede med, at Nordslesvig (der fik navnet Sønderjylland) stemte sig hjem til moderlandet i 1920, mens titusinder af dansksindede sydslesvigere måtte forblive under tysk styre.

Alt det ved de fleste sønderjyder og dansksindede i Sydslesvig. Men det gør man ikke nødvendigvis i resten af landet. Også derfor står Istedløven meget bedre placeret i landets hovedstad; som et værn imod historieløshed.

Mangt og meget taler altså for, at landets ansvarlige kulturpolitikere tænker sig om og annullerer beslutningen om løvens udvisning fra København. Og ikke bare nøjes med det, i øvrigt: Man kunne passende sætte belysning på dyret og dermed også lidt spot på historien.

Danskhed uden fjendebilleder

I en kronik i Politiken den 29. juni opfordrer projektkoordinator i Cerepo (Center for Politi- og Retsstudier) Siris Hartkorn til, at vi afliver myterne om indvandrere og definerer en danskhed uden brug af fjendebilleder:

Prøv at følge mig i et tankeeksperiment. Forestil dig, at vi fra i morgen beslutter, at alle, der ejer et dansk pas, er danskere på lige fod med hinanden. Prøv at forestille dig, at vi fra i morgen indgår en aftale om at stoppe med at kategorisere folk ud fra etniske begreber.

Tænk, hvis vi kunne give folk en ærlig chance for at blive danskere, skabe rum til kulturel forskellighed under en politisk paraply, der hed det danske samfund? At vi kunne skabe et nationalitetsbegreb, der byggede på medborgerskab frem for svinekød versus halal? Er det ikke præcis, hvad danskhed handler om? Tolerance, imødekommenhed, frihed og rum til diversitet. Med det store økonomiske og velstandsmæssige overskud vi har, bør vi også kunne udvise et lige så højt menneskeligt overskud.

Hvad mon der ville ske, hvis vi forsøgte at definere vores danskhed ud fra andet end negative fjendebilleder og myter? Hvis politikere og medier lagde værdikamp og integrationsiver på hylden og i stedet gav os danskere, mørk som lys, lov til at prøve selv. Ville vi tage skade? Ville det danske samfund, den såkaldte danskhed, smuldre mellem hænderne på os? Nej, jeg tror det ikke. Jeg tror, vi som samfund ville stå meget stærkere, hvis vi sammen gik verden og fremtiden i møde.

Grænseoverskridende litteraturfest

LITTERATURFEST.NU er en ny nordisk, dansk/tysk festival, hvor 11 forfattere turnerer i hele grænselandet og fortæller om deres værker. Festivalen åbner i Husum den 21. september og slutter i Sønderborg den 25. september. I de mellemliggende dage besøger forfatterne en række biblioteker syd og nord for grænsen. Der læses på dansk/nordisk og på tysk.

Ved litteraturfest.nu kan du møde de mest aktuelle nordiske og tyske forfattere.

Kristín Marja Baldursdóttir fra Island, Jóanes Nielsen fra Færøerne, Toril Brekke og Gunnar Staalesen fra Norge, Mikael Niemi fra Sverige, Märta Tikkanen fra Finland, Judith Hermann og Clemens Meyer fra Tyskland, Morten Ramsland, Sissel-Jo Gazan og Anne Lise Marstrand-Jørgensen fra Danmark.

På www.litteraturfest.nu kan man se, hvilke forfattere der optræder hvor og hvornår.

Festivalen krydres yderligere med en kunstudstilling, en filmkavalkade og besøg af skuespiller Susse Wold. Arrangører bag festivalen er biblioteker i grænselandet i samarbejde med Nordisk Informationskontor og Kulturbüro der Stadt Flensburg.

KORT NYT

18.000 km på cykel for de små sprog

Bretoneren Emmanuel Le Merlus fører sin egen kamp for Europas små sprog. Han har sat et år af til på cykel at komme rundt og besøge alle egne i EU med mindretalssprog. Turen skal føre ham gennem 24 af medlemslandene i den Europæiske Union og give ham mulighed for at møde omkring 60 sprog. Flensborg Avis 22. juli:

“Mit formål med turen er ikke blot at fortælle om mit eget mindretals sprog, men også at gøre opmærksom på, hvor vigtigt det er at bevare mangfoldigheden af sprog og de kulturer, de bærer”, fortæller Emmanuel Le Merlus, som kommer fra Malguénac nær hovedbyen Pontivy i Bretagne, hvor han er en del af det bretonske mindretal.

Emmanuel Le Merlus, der er medarbejder ved fakultetet for historie ved Det kulturelle Institut Bretagne, har taget et års orlov for at kombinere to af sine hovedinteresser: Mindretalsprog og cykling. Han har med stor omhu valgt en stærk cykel, som kan holde til at transportere ham samt omkring 45 kg oppakning.

Ikke uden grund er han bekymret for såvel sit eget som andre mindretalssprog. Unesco vurderer, at der i dag er omkring 6000 talte sprog i verden. Af dem forventes 3000 at forsvinde i løbet af vort århundrede.

“I EU er mange regionale sprog i fare. Med sprogene risikerer vi også at miste vor kulturelle mangfoldighed”, advarer Emmanuel Le Merlus.

Netop bevarelsen af mangfoldigheden er målet for ham og foreningen “Unis dans la diversité linguistique” (Forenede i sproglig mangfoldighed), som han er formand for.

DEBAT

Skal efterskolestøtten kun være for nogle?

Samtidig med, at det danske mindretal protesterer mod den forskelsbehandling de danske skoler udsættes for, vil de ikke selv ligestille unge sydslesvigere med tysk statsborgerskab med unge sydslesvigere, der har dansk statsborgerskab, der vil på efterskole i Danmark, lyder det fra Efterskoleforeningen.

Vi har fra Dansk Skoleforening for Sydslesvig og via Flensborg Avis 15.7. fået information om et forventeligt stop eller begrænsning i det fremtidige tilskud til unge fra Sydslesvig, der ønsker at gå på efterskole i Danmark. Det skulle ske fra og med skoleåret 2011-12.

Baggrunden for Skoleforeningens udmelding er, at foreningen inden for sin tilskudsramme ikke har råd til at ligestille unge sydslesvigere med tysk statsborgerskab med unge sydslesvigere, der har dansk statsborgerskab eller en særlig tilknytning til Danmark. Elever med dansk statsborgerskab får tilskud til elevbetalingen fra den danske stats side, mens unge med tysk statsborgerskab får tilskud efter ansøgning til Skoleforeningen.

Det er meget beklageligt, hvis Skoleforeningens økonomi ikke sikrer, at mindretallets unge uanset statsborgerskab ligestilles. Konkret betyder det, at hvis en ung, der er dansk statsborger og en anden ung som er tysk statsborger, vil på efterskole i Danmark efter 9 års fælles skolegang på en dansk skole i Sydslesvig, så behandles de forskelligt. Den ene får et tilskud på ca. 40.000 fra den danske stat, men den anden får ingenting, for hun er uheldigvis tysk statsborger.

De unge og deres forældre fra mindretallet har vist, at de stemmer med fødderne og vil på efterskole i Danmark. Dermed følger de en tendens, som de sidste årtier ganske markant har præget ungekulturen i Danmark.

Ole Borgå

Pædagogisk konsulent i Efterskoleforeningen
ob@efterskoleforeningen.dk

BØGER Af Erik Lindsø

EN LIVSHISTORISK PERLE

Ethvert liv er en historie værd, men ikke alle livshistorier er en bog værd. Der er gået inflation i erindringer, og vi oversvømmes i disse år med en lind strøm af kedsommelige bøger om levet liv – både fra kendisser og hverdagsmennesker. Det var med den på, at jeg modvilligt greb ud efter Vagn Leicks *Drengeår i grænselandet*. Læsningen gav dog hurtigt fornemmelsen af, at man her var i selskab med en særlig god fortæller udi genren. Vagn Leick har præsteret en lille erindringsperle. Intet mindre.

Bogen er et godt fortalt tidsbillede af en opvækst på en dansk landsbyskole i et lille sønderjysk landsbysamfund i landsbyen Lydersholm 12 kilometer øst for Tønder. Det særlige ved bogen er, at Vagn Leick har haft adgang til sin fars erindringer fra soldatertiden under 1. verdenskrig og genforeningen, som han på en overbevisende og kærlig måde tager i hånden sammen med sine egne erindringer, så bogen vokser til andet og mere – en familiehistorie og en grænselandshistorie, der bevæger, ligesom historien kan gøre det, når den tages fra historikeren og gives til litteraturen og filmen.

Bogen er udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, som flittigt udgiver på alle måder tunge bøger om landsdelens historie, som det kræver appetit på sagen at kaste sig over. Men en bedre appetitvækker end Vagn Leicks erindringer på bare 120 sider, kan man ikke få. Læs den.

Vagn Leick: *Drengeår i grænselandet*. Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland. 120 sider illustreret med 39 fotos i sort-hvid og farver og to kort. 198 kr. Læs om andre udgivelser på www.hssdj.dk

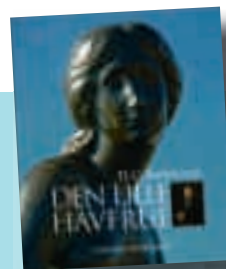

KOGEBOG FRA NYE DANSKE KOGEKONER

Indvandrer Kvindecetret på Nørrebro i København er et væsentligt sted, hvor kvinder fra den ganske klode kan mødes i et land, hvor de ofte føler sig fremmede og i vejen. Stedet ledes med ildhu af Margrethe Wivel, og hun står bag initiativet til kogebogen, hvor nye danske kogekoner deler ud af deres opskrifter. I forordet skriver hun: "De har alle hver især deres grunde til at komme på centeret – men gaven, de hver dag skænker, er den vidunderlige mad, de har bragt med sig fra alverdens egne (...). Når de står i køkkenet, er de ikke fremmede. Her er de hjemme igen og yder og giver det bedste, de kan præstere".

Kogebogen *Send flere krydderier* giver for et dansk publikum et sjældent indblik i et refugium, hvor kvinder fra 17 lande viser sig fra deres bedste side. Undervejs mellem opskrifterne fortæller de deres historie. Vil man ikke købe bogen for at støtte et prisværdigt sted, så bør man købe den alene på grund af opskrifterne fra Somalia, Pakistan, Iran, Marokko, Irak, Afghanistan ... Den danske mesterkok Claus Meyer roser bogen til skyerne for retter, der er lette at lave, men som er særlige, fordi de er smagt til gennem århundreder. En fremragende bog, der giver ny smag på Danmark, skrevet af kogekoner, der gør Danmark smukkere.

Send flere krydderier! Nye danske kogekoner giver inspiration til middagsbordet. Udgivet af Indvandrer Kvindecetret. 208 sider, 269 kr. Kan bestilles over hjemmesiden www.indvandrerkvindencentret.dk

EN LILLE HAVFRUE REJSTE

Gennem hele sit liv var H.C. Andersen betaget af fantasifulde skabninger og væsener, som han skrev om i mange af sine eventyr. Fascinationen for det overnaturlige omfattede også havfruer og havmænd. *Den Lille Havfrue* fra 1836 er et af H.C. Andersens mest kendte eventyr, som vi og tusindvis af turister også kender fra Edvard Eriksen verdensberømte bronzeskulptur fra 1913 på Langelinje i København.

Lige nu er Langelinje-havfruen taget på rejse for at repræsentere Danmark på verdensudstillingen EXPO 2010 i Shanghai. Bogen er skrevet som en del af det danske reklamefremstød på verdensudstillingen og er udkommet på flere sprog. Bogens forfatter Christopher Bo Bramsen har en lang karriere i den danske udenrigstjeneste og centraladministration bag sig, og han varetager posten som Danmarks generalkommissær på EXPO 2010.

Men bogen er andet og mere end H.C. Andersen og havfruen, der endnu en gang af turistbranchen belægges med reklamens tynde lag fernis. Bramsen afslører en stor kærlighed til og viden om kunst og kultur, og han formidler en fortrinlig og levende historie om, hvordan det ikke blot inspirerede Edvard Eriksen til hans verdensberømte bronzeskulptur, men at havfruen verden over har været motiv i litteratur, billedkunst, musik, ballet, opera og tegnefilm. Det er intet mindre end en god bog, meget flot illustreret.

Christopher Bo Bramsen: *H.C. Andersens Den Lille Havfrue*. Gads Forlag. 142 sider illustreret. 149 kr. vejrl.

RUBRIK

LOKALFORENINGERNE
Arrangementer sendes til
Claus Jørn Jensen på
graenseforeningen@privat.dk
eller til Åbenråvej 22, 6400
Sønderborg. Deadline for
optagelse i næste nummer er
1. oktober.

SJÆLLAND - BORNHOLM

Gl. Roskilde Amt

Tirsdag 12. oktober, 19.00: Syv Sognegård, Skolevej 17, 4130 Viby Sj. Efterårsmøde. Forfatter og folketingsmedlem Ole Sohn holder foredrag – en rystende beretning om tidligere folketingsmedlem Arne Munch-Petersen og hans hustru, sygeplejerske Elna Hiort-Lorenzen. Arne Munch-Petersen forsvandt i Moskva i sommeren 1937. Kun Aksel Larsen og få andre kendte til hans skæbne. Der skulle gå mere end 55 år inden Elna Hiort-Lorenzen fik vished om sin mands reelle skæbne. Foredraget bygger på Ole Sohns bøger: "Fra Folketinget til celle 290" og "I kamp og kærlighed". Diskussion, fælles kaffebord og hyggeligt samvær. Pris 40 kr.

Kreds 6. Vestsjælland syd

Gørlev og Høng

Fredag 3. september, 10.30: Efterårsturen til Sønderjylland og Sydslesvig 2010. Turen køres i år af AM-Rejser fra Rørby. Afgang Reersø kl. 10.30, Gørlev kl. 10.45, Høng kl. 11.00 og Slagelse kl. 11.20. Vi skal besøge: Lejrskolen Vesterled, der ejes af Grænsforeningen og drives af Skoleforeningen. Dannevirkemuseet, hvor René Rasmussen viser udstillingen "Mindretallets historie". Tønning og Wattforum, hvor vi ser udstilling om Vadehavets dyr og planter. Dansk Senior Center i Tarp, hvor

vi drikker eftermiddagskaffe. Det tyske mindretals museum i Sønderborg. Rundvisning på Alsion – sønderjysk kulturcenter ved Sønderborg. Ankomst til Slagelse ca. kl. 18.30 – og så videre til Høng, Gørlev og Reersø. Pris: 2.200 kr. pr. person, der dækker kørsel, entreer, morgenmad lørdag og søndag, middag både fredag og lørdag samt eftermiddagskaffe fredag og lørdag. Tilmelding til Henning Bonde 58 25 02 58 eller 40 56 37 25, Kirsten Dziel 58 85 96 23 eller Jon Mortensen 58 85 90 40. Senest den 20. august.

LOLLAND-FALSTER

Kreds 8. Lolland-Falster Lolland

Lørdag 11. september, 13.30 – ca. 17.: Efterårss arrangementet finder sted på Bosai Idrætshøjskole ved Præstø. Stephan Kleinschmidt og Claus Jørn Jensen tager os en tur gennem "Sønderjyske løgnehistorier". Stephan Kleinschmidt er kulturudvalgsformand i Sønderborg kommune og Claus Jørn konsulent i Grænsforeningen. Efter kaffe og kage vil trio'en Bjerre, Bjerre og Bjerre underholde med danske og udenlandske sange. Pris 100 kr. Tilmelding på telefon 54 78 95 02 el. 50 22 67 00.

Lørdag 25. september, 13.30: Besøg på Herregården Lungholm på Sydlolland, hvor godsejer Nicolas Bertouch-Lehn fortæller om Lungholms historie og viser rundt på godset. Efter rundvisning kaffe og kage i den nyrestaurerede herskabsstald. Da der maksimum kan være 40 deltagere, er tilmelding nødvendig til Christa Vægter telf. 54 44 60 31 efter først til mølle princip. Pris 125 kroner.

Nordfalster

Lørdag 25. september, 13.30: Besøg på Herregården Lungholm på

Sydlolland. Tilmelding til Christa Vægter telf. 54 44 60 31 efter først til mølle princip. Pris 125 kroner.

Guldborgsund

Lørdag 25. september: Besøg på Herregården Lungholm på Sydlolland. Tilmelding til Christa Vægter telf. 54 44 60 31 efter først til mølle princip. Pris 125 kroner. G.F. for Stubbekøbing og omegn

Lørdag 25. september, 13.30: Besøg på Herregården Lungholm på Sydlolland. Tilmelding til Christa Vægter telf. 54 44 60 31 efter først til mølle princip. Pris 125 kroner.

FYN

Kreds 10. Nordøstfyn

Kerteminde og omegn

Lørdag 4. september, 11.30: Vennerne fra Holm/Skt. Jørgen gæster Kerteminde lørdag den 4. sept. Programmet omfatter middag på Marinaen, rundvisning på Ulriksholm, kaffe og aftensmad – og i øvrigt hyggeligt samvær. Lokale medlemmer er for egen regning velkomne til at deltage hele dagen eller i dele af programmet. Tilmelding senest 23. august. til Helen Olsen 6597 6492 eller Ellen Nygaard 3062 5904 .

Kreds 11. Lillebælt

Asperup og Roerslev

Lørdag 28. august, 8.00: Udflugt til Husum og Frederiksstad. Vi kører i private biler med afgang fra Ejby Rådhus kl. 8. I Frederiksstad vil vi mødes med vennerne fra Struks-trup. Tilmelding til Eskild Gormsen, tlf. 64 44 13 57 eller Annelise H. Hansen tlf. 64 46 16 31

Ejby

Lørdag 28. august, 8.00: Udflugt til Husum og Frederiksstad. Vi kører i private biler med afgang fra Ejby Rådhus kl. 8. I Frederiksstad vil vi

mødes med vennerne fra Struks-trup. Tilmelding til Eskild Gormsen, tlf. 64 44 13 57 eller Annelise H. Hansen tlf. 64 46 16 31

Kreds 12. Sydfyn

Faaborg-Midtfyn

Torsdag 14. oktober, 19.30: Det gamle Bibliotek, Grønnegade 44. Foredrag ved højskoleforstander Asser Amdisen, Ryslinge.

DET NORDLIGE JYLLAND

Kreds 13. Vendsyssel

Brønderslev kommune

Tirsdag 26. oktober, 19.30: Brønderslev sognegård. Carl Christian Jessen, Kvissel, tidligere sognepræst i Skagen, holder her foredrag om Theodor Kaftan: Biskop i grænse-landet. Jessen har i 2009 udgivet en meget rost bog om denne sidste biskop i Slesvig før genforeningen. Th. Kaftan var en betydelig teolog fra landsdelen og havde – skønt tysksindet – god forståelse for, at kirkesproget i Nordslesvig skulle være dansk og at skolens kristendomsundervisning derfor skulle foregå på dansk, skønt skolesproget ellers var tysk. Enhver er velkommen og mødet koster 50 kr.

Kreds 14. Aalborg

Aalborg

Torsdag 2. september: Grænsforeningens tur 2 fra 2. - 5. september 2010. Vores Tur i år er helliget Jylland – fra Limfjorden til Ejderen. Agerskov kro med dejlige Krooplevelser. www.agerskov-kro.dk. A. P. Møller Skolen i Slesvig samt Got-torp Slot og Dannevirke og Nolde Museet. Ring til formanden Niels J. Kjærsgaard 98 14 05 70 eller Niels Frank: 22 170 160 for tilmelding. Pris for 4 dage 2450 kr. i dobbeltværelse. Inkluderet stort morgenbord (med mulighed for at smøre frokost-pakke) samt aftensmåltid. www.graenseforeningen-aalborg.dk

Mandag 27. september, 19.00: Vejgaard Bibliotek. "Mindretal og trofasthed" er, hvad provst i Flensborg Viggo Jacobsen har valgt at kalde sit indlæg om mindretallets spændende historie og om hverdagen i almindelighed i Sydslesvig.

Mariagerfjord

Mandag 13. september, 19.30:

"Højvang", Hobrovej 62, Hadsund. Grænseforeningen Mariagerfjord og Foreningen Norden indbyder til en aften med beskæftigelsesminister Inger Støjberg, der fortæller om livet bag Christiansborgs mure.

Kreds 15. Thy-Mors

Morsø

Fredag 3. september: Fredag 3. sept. –søndag 5. sept.: Besøg på Mors fra venskabsforbindelsen fra Sdr. Brarup og Stenfelt og Christianslyst. *Fredag ankomst. Lørdag: 11.00:* Officiel modtagelse på rådhuset v/ borgmester Lauge Larsen. *12.00:* Rundvisning på Støberimuseet v/ museumsleder Susanne Overgaard. *13.15:* Frokost på Musikværket. *14.30:* Rundtur på Sydmons med tidligere borgmester Egon Pleidrup som guide. Aften hos værterne. *Søndag afrejse.* Vi vil gerne have at vide, hvem der vil med på turen lørdag, og hvem der kan have vore gæster boende. Alle henvendelser vedrørende besøget til Jørgen Bruun Christensen, telefon 30 10 65 22.

Fredag 1. oktober, 19.30: SEUC Jernbanegade 21, 7760 Hurup. Museumsinspektør Inge Adriansen, Sønderborg Slot: "Kaffebordet – sønderjydernes 3. sakramente. Kaffebordets oprindelse, udvikling og betydning." Mødet holdes sammen med Folkeuniversitetet og Sydthy-Thyholm Husholdningsforening.

Thy

Fredag 10. september, 17.00: Fredag

10. – søndag 12. september: Besøg i Thy fra venskabsforbindelsen fra Satrup/Havetoft. Satrupfolkene ankommer fredag aften. Lørdag arrangeres en bustur i den sydvestlige del af Thy. På turen besøges Landingspladsen i Stenbjerg, Skulpturhaven i Svankjær, Lodbjerg kirke, Lodbjerg fyr, herfra en lille gåtur ud til sandmilen. Fra Lodbjerg går turen videre til Agger med De sorte Huse. Dagen slutes med middag på HK-huset i Thisted. Af hensyn til middagen er det nødvendigt med tilmelding fra thyboerne til Elisabeth Poulsen, Tlf. 9793 7163.

Fredag 1. oktober, 19.30: SEUC Jernbanegade 21, 7760 Hurup. Museumsinspektør Inge Adriansen, Sønderborg Slot: "Kaffebordet – sønderjydernes 3. sakramente. Kaffebordets oprindelse, udvikling og betydning." Mødet holdes sammen med Folkeuniversitetet og Sydthy-Thyholm Husholdningsforening.

Kreds 16. Viborg-Skive Skiveegnen

Lørdag 18. september, 13.30: Lokale genforeningssten Krabbesholm, Otting og Rødding i 90 året for Genforeningen 1920. Poul Tolstrup og Ib Svenningsen fortæller om foregangsmænd, transport af sten mm. på stedet. Mødested Krabbesholm Højskole. Samkørsel. Kaffe evt. Borgen, Spøttrup. Pris 75 kr. Tilmelding en uge før til formanden på telefon 97 52 64 84/30 42 59 52

Fredag 1. oktober, 8.00: Weekendtur til det sydvestlige Sydslesvig 1.-3. oktober. Afg. Skive banegård kl. 8 fredag og hjemkomst søndag kl. 22.45. Pris 1398 kr (enkeltværelsestillæg 250 kr.). Beløbet indbetales til Vestjysk bank i Herning Reg. 7604 konto 1453119 senest 20.

Har du plads til en ung sydslesviger?

Studiestarten er lige rundt om hjørnet og en stor gruppe af unge sydslesvigere er på vej til Danmark for at gå i gang med deres studier. I de store universitetsbyer er der rift om billige boliger.

Har du et ledigt værelse, eller kender du nogen, der har mulighed for at huse en ung sydslesviger, så hører vi gerne fra dig.

Ring til Grænseforeningens hovedkontor på tlf. 3311 3063 eller send en mail til pædagogisk konsulent Gunvor Vestergaard, gv@grænseforeningen.dk

Profiter også du af vores personlige rådgivning med omfattende og kompetent service:

- **lønkonti**
- **erhvervskonti**
- **grænsependlerkonto**
- **internationale betalinger**
- **kreditkort**
- **finansiering**
- **investering**
- **forsikring**
- **netbank**

din lokale bank

Tal med os - vi informerer dig gerne!

Union-Bank AG

Große Straße 2 / 24937 Flensburg

Tel. +49 (4 61) 84 14-0

Fax +49 (4 61) 84 14-2 90

info@unionbank.de

www.unionbank.de

RUBRIK

september. Husk pas, sygesikringsbevis, euro og madpakke. Turleder Henrik Forman, Hjerik. Telefon 97 57 90 17 e-mail: hfo@km.dk Turen er et samarbejde mellem DSUK i Viborg Stift og Grænseforeningen for Skive og Omegn.

MIDTJYLLAND ØST

Kreds 17. Randers Randers og omegn

Lørdag 4. september, 7.30: Endags tur til Als. Afg. Randers Arenas P-plads kl.7.30. Hadsten stations plads kl. 8. Hjemkomst ca. kl. 20. Pris 480 kr. Vi kører til preussernes overgangssted til Als ved Sottrup skov, ser Sandbjerg Slot udefra, derefter til det ny kulturcenter Alsion i Sønderborg, som vi ser ude og inde. Her holder vi frokostpause og spiser de medbragte "klemmer". Dernæst besøger vi Sønderborg Slot og kirkerne i Adserballe (Herman Bang) og Egen Kirkestald og får derigennem et indtryk af et rigt landbrugssamfund, der kunne fastholde et stærkt dansk sindelag frem til 1920. På hjemvejen spiser vi aftensmad i Den gamle Grænseskro ved datidens grænseovergang. Tilmelding til Ellen Dahl tlf. 86 44 10 20 eller Jørgen Nørgaard 86 98 02 33 eller I. Grønbæk 86 42 80 81 eller groenbeck@mail.tele.dk

Kreds 18. Århus Århus og omegn

Mandag 13. september, 19.30: Ellevang Kirkes sal, Jellebakken 42, 8240 Risskov. Venner ser på Danmarks kort: "Chr. Richardt; Vort Land, et geografisk Digt 1889". Traktement: Ost, vin eller sodavand. 50 kr.

Kreds 19. Silkeborg-Skanderborg Skanderborg og omegn

Søndag 22. august, 13.30: Ejer Baunehøj mødet. Folkemødet på Ejer Baunehøj har i år statsminister

Lars Løkke Rasmussen og landdagsmedlem og formand for SSV, Flemming Meyer, som hovedtalere. Musik ved Århus Hjemmeværnsorkester og solist Laura Flensted. Underholdning i form af gymnastik og folkedans. Mødet slutter kl. 16.

Tirsdag 28. september, 19.30: Kirkecentret ved Skanderup Kirke. I anledning af 90 år for Genforeningen taler lektor cand. mag. Ebbe Juul-Heider om optakten til afstemningen den 10. februar 1920, H.P. Hanssens og andre nøglepersoners roller og om grænsedragningen mellem zone 1 og zone 2. Inkl. kaffe 30 kr.

Onsdag 13. oktober, 19.30: Morten Børupskolens aula. Sangaften under ledelse af Johan Herold. Medvirken af lokale kor. Entré inkl. kaffe 30 kr.

Kreds 20. Vejle amt

Torsdag 9. september, 19.00: Formandsmøde, "Svinget", Hechtsvej 5A, 6052 Viuf. Forslag til emner til drøftelse modtages gerne.

Lørdag 2. oktober 2010, 10.00: Højskoledag på Rønshoved Højskole. Foredrag ved forstander Thue Kjærhus om Sønderjyllands kulturhistorie, sangtime ved højskolelærer Tim Pohle og Nina Kjærhus. Pris 250 kr. inkl. frokost og eftermiddagskaffe. Transport i private biler. Tilmelding til kredsformanden på 7551 9251 senest den 1. sept. 2010.

Horsens og omegn

Lørdag 2. oktober, 10.00: Højskoledag, Rønshoved Højskole. Foredrag ved forstander Kjærhus, sangtime ved Tim Pohle og Nina Kjærhus. Pris 250 kr. Transport i private biler. Tilmelding på 86 55 00 90 senest den 1. september.

Torsdag 21. oktober, 19.30: Kloster-

gården, Horsens. Biskop Kjeld Holm, Århus taler over emnet: "Min sønderjyske hjemstavn mellem tysk og dansk." Pris 20 kr. for foredrag og kaffebord.

Vejle Vesteregner

Søndag 12. september, 10.00: Besøg af venskabsbyerne Lyksborg, Hanneved og St. Solt. Kl. 10.30: Gudstjeneste i Vindelev Kirke ved pastor Knud Nielsen. Kl. 11.45: Helge Augusten om den nye altertavles billeder malet af Knud Nielsen. Kl. 12.45: Middag i Jelling Seniorhus, Ringvejen 1. Kl. 15: Besøg på Give Egnens Museum, hvor tidl. leder Falk Mikelsen fortæller om hedebondens hverdag og viser rundt på museet. Derefter kaffe og kage m.m. Kl. ca. 17.30 kører gæsterne hjem. Pris kr. 200 pr. deltager. Tilmelding senest den 1. september til Kirsten Rykind-Eriksen tlf. 75 88 48 17, Otto Pilgaard tlf. 75 87 15 23 eller Hanne Amdi tlf. 75 87 12 86.

Fredericia og omegn

Lørdag 18. september, 7.30: Udflugt til Hamborg, hvor vi besøger Den Danske Kirke. Præsten fortæller om kirkens arbejde. Grænseforeningen er vært for maden. Vi besøger derefter Jenisch Park med billedhuggeren Barlachs værker og et klassicistisk landhus. Lejlighed til at gå på opdagelse i den smukke park. Spisepause på hjemturen. Afgang med bus fra Fredericia Banegård kl.7.30. Hjemkomst ca. kl. 21.30. Pris 450 kr. Tilmelding til Marie Fink-Nielsen, Birgersvænget 5, 7000 Fredericia, tlf.: 7591 3790, mobil:40927742 mail: FN@fredericia-gym.dk

Kolding og omegn

Lørdag 18. september, 8.45: Bustur til Sydslesvig. Afgang fra rutebilstationen i Kolding kl. 8.45. Turen går først til Vikingemuseet i Slesvig

og Hedeby, hvor Ole Ballisager vil fortælle om vikingetiden. Mad og drikkevarer medbringes til frokosten. Kl. 13.45 kører vi ind i det skønne Angel til Arnæs, Koldingforeningens venskabsby. Kaffe med torte. Spadseretur rundt i byen. Hjemkomst ca. kl. 18. Pris 250 kr. Husk pas. Tilmelding til Jenny Breitenkamp på tlf. 75 52 96 79. Arrangører: Grænseforeningen for Kolding og Omegn, Grænseforeningen for Vamdruppegnen, Foreningen Norden og Lokalhistorisk Forening for Kolding og Omegn.

Vamdruppegnen

Lørdag 28. august, 8.30: Cykeltur omkring Lyksborg Slot. Afgang fra Brugsens P-plads i Vamdrup kl. 8.30. SSF arrangerer turen, som er på ca. 25 km. Nøjagtigt mødested i Lyksborg meddeles ved tilmeldingen senest lørdag den 21. august til Kirsten Lauesen, tlf. 75 58 11 45 Medbring selv frokost og kaffe. Husk pas!

Vejle og omegn

Tirsdag 21. september, 13.30: "Sort Sol". Afgang med bus kl. 13.30 fra Landbocentret Niels Finsensvej 20 A Vejle. Kaffebord på Ballum Slusekro. Besøg i Møgeltønder Kirke. Vi ser "Sort Sol" og solnedgang fra diget. Aftenen afsluttes med sandwich i Højer Forsamlingshus. Hjemkomst ca. kl. 23. Pris 200 kr. Tilmelding til Margret Petersen tlf. 7582 9802 senest 30. august.

MIDTJYLLAND VEST

Kreds 21. Ringkøbing amt Ringkøbing og omegn

Fredag 27. august: Weekendtur 27.-29 august. Vi tager bussen med til vadehavsbym Tønning og indlogerer os på havnen i "Skipperhuset". Vi skal opleve det flade lands særlige tiltrækning, besøge venskabsbyen Humtrup og aflægge

Besøg på vadehavsøen Pellworm.
Kontakt formanden.

Onsdag 22. september, 17.30: Aktivitetshuset i Grønnegade. Vi mødes til spisning med grønlangkål og sprængt svinekam med tilhørende drikkevarer. Kort generalforsamling efterfulgt af musikalsk underholdning med aftenens overraskelse. Pris inkl. spisning, kaffe og underholdning 130 kr. Tilmelding til Kirsten Schmidt 97346020.

Tirsdag 5. oktober, 19.30: Aktivitetshuset i Grønnegade. Vi kender Peder Svendsens tegninger fra bl. a. Jon Høghs bøger, fra de lokale kalendere m.m. Peder Svendsen har "slået streger" siden barneårene og skrev i sin skitsebog: "Vi oplever fra tid til anden, at vi spontant får nogle tanker, som pludselig giver os en lysende indsigt, så vi får associationer og ser sammenhænge, som vi ikke før har været bevidste om. – Jeg har gennem flere år nedfældet disse tankefænomener i ord og streg". – Det er noget af dette, han vil give os et indblik i og samtidig vise eksempler på illustrationer og malerier. Inkl. kaffe 50 kr.

Kreds 22. Sydvestjylland

Lørdag 9. oktober 2010, 9.00: Studietur til Landdagen i Kiel. Formanden for Sydslesvigsk Vælgerforening Flemming Meyer er vært. Bussen starter fra Museumspladsen i Esbjerg kl. 9. Kl. 12.00: Medbragt madpakke i Landdagens cafeteria. Der er mulighed for køb af vand/øl. Herefter orienterer Flemming Meyer om arbejdet i Landdagen, og der bliver rundvisning. Vi kører retur til Flensborg, hvor chefredaktør Bjarne Lønborg modtager os på Flensborg Avis. Kl. 17.30: Zigeuner Schnittzel med stegte kartofler på Treffpunkt Mürwick. Drikkevarer for egen regning.

Kl. 21: Retur i Esbjerg. Ikke medlemmer er ekstra velkomne på denne tur. Pris 250 kr. inkl. middagen. Tilmelding sker til Ib Ansgar Jensen, tlf. 75 14 47 55 eller ansgar@esenet.dk senest 2. oktober.

Esbjerg og Bramming

Lørdag 28. august, 7.45: Studietur til Christianskirken i Fredericia og Moesgaard Museum i Århus. Afgang kl. 7.45 fra Museumspladsen i Esbjerg. Pris kr. 400. Tilmelding er bindende og skal ske til Hanne Grønbæk, tlf. 75 17 52 78 eller Kristian Bundgaard telefon 75 10 12 50 (bedst mellem kl. 12 og 13 eller aften).

Vejen og omegn

Lørdag 2. oktober: Oplevelsesrig bustur til Flensborg, hvor vi bl.a. skal på havnerundfart, interessant byvandring samt besøg på Duborg Skolen eller Flensborghus, hvor vi orienteres om mindretallet. Alle kan deltage. Tilmelding og oplysning om endeligt program og pris hos Yrsa Junker, tlf. 7536 0711 og fmd. Peter Christiansen, tlf. 2587 4403. Tilmelding senest 12. september.

SØNDERJYLLAND

Haderslev Vesteramt

Mandag 6. september, 18.00: Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grundlovsdag i Sønderjylland. Se program under Tønder Amts Grænseforening.

Haderslev Østeramt

Mandag 6. september, 18.00: Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grundlovsdag i Sønderjylland. Se program under Tønder Amts Grænseforening.

Aabenraa

Mandag 30. august: Sydbank, Hovedgaden 23, Tinglev. Her kan Grænseforeningens udstilling ses 30.7. - 30.8.

Tirsdag 31. august: IBC, Dr. Margre-

SÆSON 10-11

AUGUST

Morten Skildpadde

SEPTEMBER

Morten Skildpadde

Gøgehøvdingen

OKTOBER

Gøgehøvdingen

Morten Skildpadde

Hjælp - Staten betaler

NOVEMBER

Hjælp - Staten betaler

Emil fra Lønneberg

DECEMBER

Emil fra Lønneberg

JANUAR

Emil fra Lønneberg

Kabaret

FEBRUAR

Kabaret

Edith Spurven Piaf

MARTS

Edith Spurven Piaf

APRIL

Rødkål og Sauerkraut

MAJ

Teaterbanden

Schwansen Sanger Knaben

www.detlilleteater.de

DET
LILLE
TEATER
FLENSBORG

RUBRIK

thes Vej 6-12, Aabenraa. Her kan Grænseforeningens udstilling ses 31.8. - 12.9.

Lørdag 4. september, 9.00: Efterårstur til Ærø. Besøg i skipperbyen Marstal med minderne om den gang, sejlskibene sejlede jorden rundt med Marstal-skipperne. Marstal Søfartsmuseum med usædvanlig samling af skibsmodeller. Ved Marstal findes også verdens største solfangeranlæg. Vi mødes på parkeringspladsen ved Transitgården i Kruså. Forventet hjemkomst kl. 20. Pris 350 kr. inkl. bus, færgebillet, entré, kaffe. Madpakke og drikkevarer bedes medbragt til frokosten. Tilmelding senest tirsdag den 24. august til Poul Erik Weber, tlf. 74 67 17 91 eller peweber@mail.tele.dk

Mandag 6. september, 18.00: Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grundlovsdag i Sønderjylland. Se program under Tønder Amts Grænseforening.

Mandag 13. september: Højskolen Østersøen. Her kan Grænseforeningens udstilling ses i perioden 13. - 30. september.

Torsdag 23. september, 20.00: Koncert med Mike Andersen og duo i samarbejde med og på Højskolen Østersøen, Flensborgvej 48-50, Aabenraa. Henvider sig også til de unge. 75 kr. inkl. sandwich øl/vand. Tilmelding ønskes senest tirsdag den 7. september til Inge Ellegaard, tlf. 74 66 19 10 eller inge-ellegaard@webspeed.dk

Mandag 27. september, 19.30: Trompetisten Per Nielsen kan du møde i Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. 50 kr. for medlemmer. 75 kr. for ikke medlemmer. Mulighed for køb af Dybbølmærker. Tilmelding

senest tirsdag den 21. september til Andreas Brandenhoff, tlf. 74 64 65 02, e-post: a_brandenhoff45@hotmail.com eller ved indbetaling i Sydbank konto nr. 7910-1492134, koncert, med oplysning om dit navn.

Mandag 11. oktober: Sydbank, Møllegade 3, Padborg. Her kan Grænseforeningens udstilling ses i perioden 11. - 21. oktober.

Torsdag 21. oktober: Aabenraa Bibliotek, Haderslevvej 3. Her kan Grænseforeningens udstilling ses i perioden 21. oktober - 5. november.

Sønderborg

Lørdag 4. september, 13.45: Kirketorget i Sønderborg. Bustur til Frøslev. Henrik Skov Kristensen holder foredrag om Frøslev- og Fårhuslejren, Rundvisning. Kaffe og hjemmebagt kage. Vi er tilbage i Sønderborg ca. 17.30. Bindende tilmelding til Sv. Å. Clausen tlf. 7440 4200 eller Claufia@post9.tele.dk senest den 27. august. Pris 100 kr. Begrænset deltagerantal.

Mandag 6. september, 18.00: Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grundlovsdag i Sønderjylland. Se program under Tønder Amts Grænseforening.

Lørdag 2. oktober, 12.30: Kirketorget i Sønderborg. (Bustur). Besøg i nogle udvalgte kirker i Sønderborg Kommune. Lorentz Christensen er guide på en tur. Undervejs kaffe med hjemmebagt kage. I samarbejde med Historisk Samfund for Als og Sundeved. Retur i Sønderborg ca. kl. 18. Bindende tilmelding til Sv. Å. Clausen, 7440 4200 eller Claufia@post9.tele.dk senest den 26. august. Pris 100 kr. Begrænset deltagerantal.

Tønder Amt

Mandag 6. september, 18.00: Slogs Herreds Hus i Bylderup. Grundlovsdag i Sønderjylland. Kl. 18.00: Fælles spisning af den sønderjydske ret Snysk. Kl. 19.00: Koncert med Sønderjysk Pigeor. Kl. 20.00 Kaffebord med brødtort. Derefter fortæller Knud Enggaard om de tre begivenheder, Grundloven,

Grænseforeningen og Genforeningen. Aftenen slutter med sange, der hører den tid til. Pris kr. 200. Tilmelding til Svend Kristiansen på telefon 74 78 32 15 senest den 1. september.

HATTEN
Gruppen

MARIA VESPER

Concerto Copenhagen

Claudio Monteverdis Maria Vesper eller "Vespro della Beata Vergine" 1610, som det retteligt hedder, er et af musik-historiens absolutte hovedværker og opførtes første gang for præcis 400 år siden. Dette jubilæum markeres af de to danske specialensembler Ars Nova Copenhagen og Concerto Copenhagen, som under ledelse af Ars Novas chefdirigent, Paul Hillier opfører det fem gange, blandt andet i Rendsborg.

Vesperen er monumental i sit anlæg og er det mest ambitiøse religiøse musikværk før Bach. Det varer omkring 90 minutter og fordrer højt specialiserede sangere og instrumentalister.

Ars Nova og CoCo har senest opført værket ved en række koncerter i 2005, som udløste begejstrede anmeldelser.

Dirigent: Paul Hillier
Kor: Ars Nova
Orkester: Concerto Copenhagen
Program: Claudio Monteverdi: Maria Vesper

Ars Nova

Koncert med Ars Nova og Concerto Copenhagen og guidet tur i Rendsborg næste formiddag

Koncertbillet: kun 105,- kr.

Hotelværelse kan bestilles ved tilmelding.

Værelsespriser ligger fra ca. 535,- kr. for et enkeltværelse og fra 840,- kr. for et dobbeltværelse.

Hotellerne ligger mellem 150 og 800 m fra kirken.

Vil man benytte sig af dette er det først til mølle.

Tilmeldingsfrist er den 8. september 2010, til foreningskonsulent Claus Jørn Jensen på mail cjj@grænseforeningen.dk eller på tlf. 21 72 13 35

Endeligt program tilsendes når betaling er foregået på konto:

Sydbank Kruså

Kontonr. 8065-9421053

Kontoindehaver: SSF Flensborg By

Mærk: Ars Nova grænsetilbud + Navn og evt. adresse

Hotelværelse afregnes ved afrejse.

Fredag
08.10.2010 - 20:00

Christkirke Rendsborg
Prinzenstr. 13, 24768 Rendsborg

SSF
Syddanmarks Forening

Jaruplund Højskole

Den danske højskole
syd for grænsen

1 uges kurser 2010

18.10. - 24.10.10 Familiekursus -
Goddag Sydslesvig

25.10. - 31.10.10 Værkstedskursus, kunst,
kor og madkultur

2 ugers kurser 2010

20.12. - 02.01.11 Jul og Nytår i Sydslesvig -
Juletraditioner i Europa

Mere info under www.jaruplund.de eller 0049 4630 - 969140

ALLE FORMER FOR FEST

HADERSLEVVEJ 7 • 6200 AABENRAA
TELEFON 7462 2848 • TELEFAX 7463 1248
FOLKEHJEM@FOLKEHJEM.DK • WWW.FOLKEHJEM.DK
CVR-NR. 31599075 • REG-NR. 7910 • KONTO-NR. 1395428

RESTAURANT & KURSUSCENTER

Se mere på www.folkehjem.dk
Haderslevvej 7 • 6200 Aabenraa
Tel. 7462 2848 • Fax. 7463 1248
Folkehjem@folkehjem.dk

RINKENÆS EFTERSKOLE

FULD AF SANG OG
MUSIK

- NYT PROFESSIONELT
LYDSTUDIE
- 2 GODE MUSIKLOKALER
- FLERSTEMMIG SANG FOR
ALLE
- MINIKOR FOR DIG, DER
VIL MERE
- SOLOUNDERVISNING
- MUSIC CLASS FOR
10. KLASSE
- GODE FAGLOKALER

SEJRSVEJ 100, 6300 GRÅSTEN
TLF.: 74 65 13 08,
post@rinkenaes.dk
www.rinkenaes.dk

GRÆNSEN 72. årgang

Peder Skrams Gade 5
1022 København K.

Udgiver

Grænseforeningen

Ansvarshavende redaktør

Erik Lindsø
el@graenseforeningen.dk • Tlf. 2178 7252

Annoncer

Anne Mette Holstein
amh@graenseforeningen.dk • Tlf. 2015 3517

Udgivelse

Oplag: 18.000 – 6 gange årligt
Nr. 5 – Oktober

Deadline 1/10. Udgivelse 15/10

Nr. 6 – December

Deadline 2/12. Udgivelse 17/12

Nr. 1 – Februar

Deadline: Mandag 31/1. Udgivelse: Fredag 11/2

Nr. 2 – April

Deadline: Mandag 4/4. Udgivelse: Fredag 15/4

Tryk

Jørn Thomsen/Elbo A/S

Layout

www.prik.dk

Forsideillustration

Niels Poulsen

Grænseforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1022 Kbh. K
Tlf. 3311 3063 • www.graenseforeningen.dk

Formand

Finn Slumstrup
finn@slumstrup.dk

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte dansk-
heden i grænselandet, særligt syd for grænsen,
at udbrede kendskabet til grænselandets forhold
samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er
en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel
mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for
den danske stats støtte til det danske mindretal
i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske
interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder
for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning
for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et
demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med
andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Finn Slumstrup, Ærø

1. næstformand: Jens Andresen, Branderup

2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen,
Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Sigrid Andersen, Agerskov
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Svend Damgaard, Kolding

Region Midtjylland

Sven Beiter, Ringkøbing
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Kirsten Haese, Aabybro
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Henning Bonde, Jyderup

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Lise Estrup, Ballerup

Ressourcepersoner

Knud Enggaard, Skovlunde
Lars Sander, Hørning
Jens Andresen, Branderup

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joakim

POST

PP

DANMARK

Udgiveradresseret
Maskinel Magasinpost
ID-nr. 42138

BAGTANKER

ET STED, SOM INGEN SER

Af Erik Lindsø • illustration Niels Poulsen

Jeg ved en lærkerede
jeg siger ikke mer;
den findes på en hede
et sted, som ingen ser.

Sangen klinger i den danske folkesjæl. Vi har fået den ind med modernælk og –stemme. Den står i *De små synger* og er kåret som den børnesang, flest husker. Den fik plads i *Kulturkanon* blandt det, der i 2005 blev udnævnt som det ypperste i dansk kultur. Melodi af Carl Nielsen. Det kan ikke være mere dansk.

Harald Bergstedt digtede sangen i 1921. Men digteren kom galt af sted. I 1942 meldte han sig ind i nazistpartiet, og han var en flittig skribent i *Fædrelandet*, hvor han så sent som i efteråret 1944 skrev en hyldestkronik til Hitler. Bergstedt blev efter krigen idømt to års fængsel og fem års fortabelse af almen tillid for landsskadelig virksomhed.

Fra 1945 og ca. 20 år frem var Harald Bergstedt bortcensureret i medierne. I Danmarks Radio måtte man ikke spille hans sange før 1963. Min mor sang gerne sange fra *De små synger*, da jeg var barn,

men min far ville ikke have, at hun sang Bergstedts sange. "I vores hjem synger vi ikke sange af en nazist", slog han fast – dengang en far kunne slå noget fast én gang for alle.

Jeg kendte Tommy, der boede i opgang med Bergstedt i København, og Tommy fortalte om Harald som en sky mand, der gik rundt som skyggen, aldrig fuldførte en sætning og helst undgik samvær. Harald Bergstedt døde ensomt i 1965.

Harald Bergsteds søn flyttede til Skagen, hvor han tog navneforandring til Bergsit, men nyt navn gør ingen forskel, når skammen bliver et grundvilkår. Sønnen tog sit eget liv.

Jeg ved en lærkerede er nu kommet med i Højskolesangbogen.

Vi faldt engang i et syndefald, og vi falder indimellem, men vi kan godt rejse os. Bedst kan vi rejse hinanden. Bergstedt kom galt af sted. Det ændrer intet ved det gode, han gjorde, og inden han faldt, skrev han nogle af de bedste sange til børn. Det har vi nu i nationalklenodiet af en Højskolesangbog besluttet, at det er det, vi vil huske ham for.